

Børns rettigheder på det sociale område

PARTSSTATUS OG AKTINDSIGT

Sidsel Ledet Jensen
AALBORG UNIVERSITET | KANDIDAT

Titelblad

Titel: Børns rettigheder på det sociale område – partsstatus og aktindsigt

Engelsk titel: Children's rights within the area of social security law – access to documents

Studieretning: Jura

Retsområde: Socialret

Universitet: Aalborg Universitet

Afhandling: Kandidat

Vejleder: Trine Schultz

Afleveringsdato: 11. december 2017

Antal sider: 45

Forfatter: Sidsel Ledet Jensen

Studienummer: 20123668

Indholdsfortegnelse

Abstract	3
1.0 Indledning	4
1.1 Afgrænsning.....	4
1.2 Metode	5
2.0 Partsbegrebet som helhed og har børn partsstatus?.....	6
2.1 Hvad er en part?	6
2.2 Hvad indebærer partsstatus.....	8
2.3 Er børn parter	17
3.0 Forældremyndighedsbegrebet og dets betydning for barnet.....	20
3.1 Forældremyndighedsbegrebet.....	20
3.2 Børns selvbestemmelsesret ifølge børnekonventionen.....	25
3.3 Børns rettigheder ifølge serviceloven	27
4.0 Aktindsigt.....	30
4.1 Formålet samt betingelser for aktindsigt	30
4.2 Børns aktindsigt jf. offentlighedsloven og forvaltningsloven.....	37
4.3 Klagerettigheder og aktindsigt	39
5.0 Konklusion	41
6.0 Perspektivering.....	43
6.1 Hvor er de uafklarede retstilstande?.....	43
6.2 Sammenlignelige områder	43
7.0 Litteratur- og domsliste	45

Abstract

The purpose of this thesis is to examine and describe the legal status of children's rights in the context of social security law in Denmark. This subject is chosen because the Danish society is moving in a direction where the opinions of the children are attributed more importance than earlier. The thesis will mainly focus on the legal rights of the children and the children's right of access to documents. Furthermore, issues regarding the right to self-determination and custody will be examined.

The applied method to answer the issue presented in the thesis is the legal dogmatic method which aims to interpret the applicable legal status at the area. Additionally, a comparative analysis will contribute to the comparison between the different theorists' point of view on the subject. The statement of the problems is stated in the first chapter of the thesis and as explained in chapter one, the thesis will be divided into 6 chapters.

The second chapter examines the issue regarding when one is considered being a party in a case and which rights the party is entitled to. The main focus will be on children's rights in relation to a pending case within the Danish authority.

The thesis' third chapter aims to answer the question about what it includes to have a custody over a minor. The UN Convention on the Rights of the Child and the Danish Social Services Act will be involved. Thus, the perspectives of the child are being included as well.

The main issue of the fourth chapter is the right of access to documents. This chapter is examining the right of access to documents and in addition, the conditions for gaining it. Furthermore, the children's rights of access to documents will be dealt with. In this context, the differences of the authorities' approach will be discussed. In this discussion the focus will be on when the authorities are using either compulsion or voluntariness. The chapter is also dealing with the child's right to complaint and it will, therefore, explain why the right of access to documents is relevant in relation to the right to complaint.

The final chapter of the thesis will present a conclusion on the presented issues. Additionally, it will be put into perspective which subjects that are comparable to the social security law and which legal issues that are still unsolved.

1.0 Indledning

Børns partsrettigheder og mulighed for aktindsigt er i dag et særdeles samfundsrelevant emne da medier, fagpersoner og domstole dagligt italesætter og tager stilling til hvad der er det enkelte barns bedste.

Det kan være svært at definere, hvad der er bedst for det enkelte barn og i hvilket omfang barnet er bekendt med konsekvenserne af en konkret sag. Derfor kan det også være svært at vurdere, i hvor stort et udstræk, børn selv skal kunne varetage egne rettigheder i forhold til myndighederne.

I forhold til hensynet til det enkelte individ og de rettigheder og forpligtelser som er forbundet hermed, kan der opstå et mudderet billede, som kan være svært for den almindelige voksne borger at navigere i. Deraf gives anledning til at spørge, om det så er hensigtsmæssigt, at børn gives disse rettigheder ud fra betragtningen om, at barnet ikke altid vil have egenskaberne til at gennemskue konsekvenserne af sine valg. Omvendt set kan man også argumentere for at, at barnet er den der bedst kender sine egne behov og derfor også vil være den bedste til at varetage sine egne interesser.

Afvejningen af barnets interesser og konsekvenserne heraf giver anledning til en behandling af, om børn i praksis anses som værende parter og i hvilket omfang de har adgang til aktindsigt. Praksissen på området er særdeles sparsom mens flere teoretikere kommer med deres bud på, hvilken praksis der foreligger for børn når de er inddraget i en sag, som behandles af myndighederne.

Denne afhandling sigter at besvare barnets muligheder i forhold til partsbegrebet og dernæst muligheden for aktindsigt. I sammenhæng hermed også hvem, der varetager barnets beføjelser i tilfælde, hvor barnets egne muligheder herfor er begrænset.

1.1 Afgrænsning

På baggrund af ovenstående indledning har jeg valgt at afgrænse denne afhandling til følgende hovedemne:

Børns partsrettigheder, udøvelsen heraf samt mulighederne for aktindsigt

For at besvare mit hovedemne opdeles afhandlingen i følgende underemner:

1. Partsbegrebet som helhed og har børn partsstatus?
2. Forældremyndighedsbegrebet, børns rettigheder ifølge serviceloven og børns selvbestemmelsesret
3. Aktindsigt - betingelser, børns muligheder samt klagerettigheder

Partsbegrebet som helhed og har børn partsstatus?

Til brug for dette kapitel vil jeg klarlægge hvad partsbegrebet indebærer og hvilke rettigheder der er forbundet hermed. Den juridiske litteratur og teoretikerne bag vil blive anvendt flittigt som et fortolkningsbidrag. Dernæst vil jeg anvende den sparsomme praksis på området som bidrag til den allerede eksisterende empiri. Både partsbegrebet i forhold til børn og voksne vil blive berørt.

Forældremyndighedsbegrebet, børns rettigheder ifølge serviceloven og børns selvbestemmelsesret

Dette kapitel vil kortlægge hvad forældremyndighedsbegrebet indebærer af rettigheder og forpligtelser på baggrund af forældreansvarslovens bestemmelser. Dernæst vil barnets selvbestemmelsesret efter børnekonventionen blive behandlet. Til sidst vil servicelovens regler om barnets rettigheder også blive berørt.

Aktindsigt - betingelser, børns muligheder samt klagerettigheder

Kapitlet om aktindsigt vil behandle hvad aktindsigten indebærer og hvad der skal til for, at opnå aktindsigt. Både forvaltningslovens og offentlighedslovens bestemmelser om aktindsigt vil blive anvendt. Desuden vil der kort blive redegjort for muligheden for at klage og dernæst sammenhængen mellem aktindsigt og klagebeføjelsen.

1.2 Metode

Metoden som findes anvendt er den retsdogmatiske metode som handler om, at analysere og fortolke en given retstilstand. Desuden vil en komparativ analyse lægge til grund for de forskellige teoretikers synspunkter, som er anvendt til at fortolke retstilstanden på området.

2.0 Partsbegrebet som helhed og har børn partsstatus?

2.1 Hvad er en part?

Forvaltningsloven og offentlighedsloven er de love, som vi i Danmark anvender flittigt indenfor forvaltningsretten. Forvaltningsretten er den del, som hjemler den enkelte borgers rettigheder og myndighedernes pligter i forhold til myndighedernes indgriben overfor den enkelte borger.

I den forbindelse omtaler forvaltningsloven i flere sammenhænge sagens parter uden nærmere at definere hvad det at være part indebærer. For den almindelige sagsbehandler i praksis, kan det derfor være vanskeligt at afgøre, hvornår der er tale om en borger med partsstatus. Derfor er det nødvendigt at klarlægge med en nærmere definition heraf.

Den kommenterede forvaltningslov fremkommer med flere synspunkter i forhold til det, at være part. Heriblandt: *"Lovens partsbegreb omfatter for det første ansøgere og adressater for en afgørelse"*¹. Set ud fra dette kan man så spørge, hvordan ansøgere og adressater adskilles. En ansøger opfattes som værende en person, *"som over for en forvaltningsmyndighed har ansøgt om en ydelse, tilladelse eller lignende"*². Ansøgeren opfattes derfor som en borger, der har ansøgt forvaltningsmyndigheden om en ydelse eller tilladelse. Desuden kan ansøgeren også være en adressat, da adressaten opfattes som: *"(...) den person, som en afgørelse retter sig umiddelbart mod, er part, fx den, der påbydes/forbydes noget; den, der gives en tilladelse eller ydelse; den der har ansøgt om noget"*³. Bønsing angiver desuden: *"Der kan være andre personer, der også er meget påvirket af en afgørelse uden dog at være den direkte adressat. (...) Partsbegrebet udvides derfor til også at dække andre, der har en direkte, væsentlig og individuel interesse i en afgørelse"*⁴.

Disse 3 beskrevne kriterier er med til at definere hvad partsbegrebet indebærer, samt hvad der skal til for at blive betegnet som part. I denne sammenhæng uddyber Bønsing hvad det vil sige, at interessen skal være direkte: *"(...) tilknytningen til sagen skal have en vis umiddelbar karakter. Der må bl.a. ikke være (for mange) mellemlid mellem sagen og personen."*⁵. Et godt eksempel herpå kan findes i følgende dom:

U2000.2165Ø: *"Miljøstyrelsen havde udarbejdet en miljøgodkendelse til Københavns Lufthavn A/S. Lufthavnen ønskede ikke at klage over afgørelsen, hvorimod lejer L, der blev begrænset i sin virksomhed på grund af vilkårene for godkendelsen, påklagede afgørelsen til miljøklagenævnet. L, (...) fandtes ikke at have en tilstrækkelig selvstændig væsentlig individuel miljømæssigt*

¹ Den kommenterede Forvaltningslov, side 125.

² Den kommenterede Forvaltningslov, side 126.

³ Bønsing, side 105.

⁴ Bønsing, side 105-106.

⁵ Bønsing, side 106.

værnet interesse i sagens udfald, hvorfor L ikke fandtes at have klageadgang.”

Miljøstyrelsen har truffet en afgørelse, med Københavns Lufthavn A/S som adressat. Adressaten ønsker ikke at påklage afgørelsen, men har flere lejere på sit område. Ifølge denne dom, kan disse lejere ikke karakteriseres som part og findes ej heller at have direkte interesse i sagen. Derfor har lederen ikke mulighed for, at påklage Miljøstyrelsens afgørelse, til trods for at afgørelsen har indvirkning på det lejede område. Dommen viser, at myndighederne er skrappe i forhold til, at sortere personer uden direkte interesse i sagen fra. Havde Københavns Lufthavn A/S valgt at påklage den pågældende afgørelse, kunne afgørelsen som Ls klageadgang muligvis have set anderledes ud, idet interessen således ikke udelukkende havde været selvstændig.

Kriterierne indebærer også kravet om, at interessen skal være væsentlig. Herom skriver Bønsing: *“(…) jo mere intensivt den pågældende person er påvirket af afgørelsen, desto mere taler for partsstatus”*⁶. Ud fra denne betragtning kan man altså sige, at jo større betydning den enkelte afgørelse har for borgeren, jo større incitament er der også for, at tildele borgeren partsrettigheder. Afgørelsens påvirkning på den pågældende borgers liv er også vigtig at overveje, da dette også har stor betydning for, hvorvidt borgeren anses som part. Har afgørelsen stor indvirkning på den enkeltes liv, vil man også i langt højere grad kunne tale om, at den enkelte kan anses som værende part. I nær sammenhæng hermed, gør Bønsing opmærksom på, at: *“(…) mere ideelle, følelsesmæssige, politiske interesser ikke giver partsstatus”*⁷. Der skal altså være tale om en væsentlig interesse, som ikke er af følelsesmæssig eller politisk karakter. I sammenhæng hermed skrives, at: *“(…) det kun er retligt anerkendte interesser, der giver partsstatus”*⁸. Den væsentlige interesse skal stamme ud fra et retligt synspunkt, en personlig interesse for den pågældende sag, begrundet derfor ikke partsstatus. I grunden ville dette muligvis også kunne oversættes til, at interessen skal være af juridisk karakter.

Det sidste af de tre kriterier er den individuelle interesse. Denne er kendetegnet ved, at man som enkeltperson skal have en individuel begrundelse for, at kunne betegnes som part. Bønsing skriver: *”Jo flere personer der har tilknytning til en sag, desto mindre taler for den enkeltes partsstatus (...). Der er grænser for, hvor mange personer der kan være parter i en sag.”*⁹. Det vil sige, at jo flere borgere, der kan være involveret i en myndighedsafgørelse, des mindre taler for, at hver enkelt af dem skal anses som part.

⁶ Bønsing, side 110.

⁷ Bønsing, side 110.

⁸ Bønsing, side 110.

⁹ Bønsing, side 107.

Samtidigt kan man her argumentere for, at man i større sager er mindre tilbøjelig til at tildele partsrettigheder fremfor mindre sager med få involverede. I takt med, at antallet af involverede stiger, kan man også begrunde, at den individuelle interesse falder. Derfor må den enkelte myndighed tildele den eller de borgere med den mest individuelle interesse partsrettigheder. De borgere, hvor afgørelsen er mest indgribende, må derfor stå forrest til også at få betegnelsen part.

I flere sammenhænge har det også været diskuteret, om en part kan videregive sin partsstatus. Herom angiver Bønsing: "Men det, at vedkommende er ansat/ægtefælle/nabo osv., er i sig selv for indirekte til at give partsstatus."¹⁰ Det betyder, at når man har opnået partsstatus kan denne ikke videregives til en anden. Bønsing skriver dog, at man kan lade sig repræsentere af en anden ved fuldmagt og angiver desuden: "Herved bliver »fuldmægtigen« ikke selv part, men repræsenterer blot parten."¹¹ Partsrettighederne kan derfor ikke videregives til en anden, dog kan den enkelte part lade sig repræsentere ved fuldmagt, hvorved fuldmagtshaveren skal varetage partens interesser.

En part er derfor en person, som har fået tildelt nogle rettigheder på baggrund af sin tilknytning til en myndighedsafgørelse. Da mange borgere typisk vil blive berørt af en afgørelse, er der grænser for hvor mange man kan tildele partsrettigheder. Derfor anvendes de tre ovenstående kriterier som et supplement til vurderingen af, hvorvidt den enkelte borger skal anses som værende part eller ej. Nedenfor vil der blive redegjort for, hvilke rettigheder man som part opnår.

2.2 Hvad indebærer partsstatus

Når man får titlen part i forbindelse med en myndighedsafgørelse, tilkommer der parten nogle rettigheder. Disse rettigheder går også under populærbetegnelsen garantiforskrifter. Heraf kan man udlede, at garantiforskrifterne er med til at sikre den enkelte borgers retssikkerhed. Retssikkerheden må anses som særdeles vigtig indenfor det forvaltningsmæssige da der ofte er tale om en eller flere borgere mod myndighederne. Man kan altså sige, det er den store mod den lille. Desuden er garantiforskrifterne med til at sikre, at der træffes en korrekt afgørelse.

Konsekvensen af tilsidesættelse af garantiforskrifterne vil betyde, at afgørelsen anses som ugyldig og derved skal behandles på ny. Dette indebærer med al tydelighed en stor administrativ byrde at skulle behandle den samme sag flere gange, hvorfor garantiforskrifterne også kan anses som en betydningsfuld rettesnor for myndighederne.

¹⁰Bønsing side 107.

¹¹Bønsing, side 107, note 18.

I denne sammenhæng opstår også spørgsmålet om, hvad garantiforskrifterne indebærer. Garantiforskrifterne er muligheden for aktindsigt, begrundelse for afgørelsen, inhabilitet samt partshøring.

Aktindsigt er en rettighed, som parter har efter forvaltningslovens § 9. Denne rettighed giver den konkrete part mulighed for, at søge indsigt i de dokumenter, som myndighederne er i besiddelse af. Bønsing skriver: *"Parter, der har eller har haft en sag under behandling, har ret til at få indsigt i sagens dokumenter. Begrundelsen for dette er dels en overordnet idé om, at samfundets borgere bør kunne se, hvad der findes om deres sager hos forvaltningsmyndigheder, dels at borgeren vil kunne korrigere forkerte oplysninger m.v., dels at borgeren kan have behov for en sags oplysninger, hvis vedkommende fx vil udtale sig om sagen, klage over en afgørelse m.v.¹²"*

Aktindsigt betyder derfor, at den som er tildelt partsstatus har mulighed for, at søge om at få indsigt i de dokumenter, som den enkelte myndighed er i besiddelse af. I sammenhæng hermed, gives parten både mulighed for oplysning men også mulighed for, at ikke korrekte oplysninger rettes. Desuden er det også vigtigt, at have kendskab til dokumenterne i sagen, såfremt man ønsker at klage over en myndighedsafgørelse.

Offentlighedsloven indebærer dog også en mere generel lovhjemmel til aktindsigt jf. offentlighedslovens kapitel 2, §§ 7-18, som vil blive redegjort for, under kapitlet omhandlende aktindsigt. Muligheden for aktindsigt som part jf. forvaltningsloven vil også blive yderligere behandlet i kapitlet om aktindsigt, hvorfor emnet kun er behandlet ganske overfladisk i dette kapitel.

En del af garantiforskrifterne indebærer også en parts ret til at modtage en begrundelse for en myndighedsafgørelse. Denne ret har lovhjemmel i forvaltningslovens kapitel 6, §§ 22-24. Forvaltningsloven fremsætter krav om, at den skriftlige afgørelse skal følges af en begrundelse jf. forvaltningslovens § 22. Derimod tilskrives der ikke krav om, at den mundtligt meddelte afgørelse, skal følges af en begrundelse, dog gives der i forvaltningslovens § 23 hjemmel til, at en mundtlig afgørelse kan forlanges på skrift såfremt borgeren anmoder herom. Derfor vil borgeren samtidigt med sin anmodning om den skriftlige afgørelse indirekte anmode om en begrundelse. Borgeren vil dog ikke have ret til en begrundelse, jf. forvaltningslovens § 22 såfremt der gives fuldt medhold. Borgeren vil ej heller kunne anmode om skriftlighed, jf. forvaltningslovens § 23, såfremt der gives fuldt medhold.

Forvaltningslovens § 24 rummer de krav, som stilles til begrundelsens indhold. Her foreskrives blandt andet, at begrundelsen skal indeholde henvisning til de regler, som ligger til baggrund for afgørelsen. Såfremt begrundelsen bygger på et skøn, skal de hensyn som begrundelsen bygger på også fremgå. I videst mulige

¹² Bønsing, side 192.

omfang skal begrundelsen desuden indeholde oplysning om, hvilken del af de faktiske omstændigheder som er tillagt særlig betydning. Myndighederne bør i forhold til begrundelser være kortfattede og direkte således, at der ikke kan opstå tvivl om begrundelsens indhold eller rigtighed.

Konsekvensen af en tilsidesættelse af pligten til begrundelse vil være, at en afgørelse i strid med borgerens ønske vil blive erklæret ugyldig. Herom angiver den kommenterede forvaltningslov: *"Dette udgangspunkt slår i retspraksis navnlig igennem, når afgørelsen ikke angiver de hovedhensyn, der er lagt vægt på, og således før det vanskeligt for parten at vurdere, om sagen bør indbringes for en anden instans, og samtidig besværliggør en eventuel legalitetskontrol ved dette andet organ."*¹³

Som kilde til ovenstående postulat angiver den kommenterede forvaltningslov følgende dom afsagt af Højesteret:

U1999.1337H: *"A blev i 1989 ansat som sygeplejerske i kommunen K og i januar 1992 blev hun ansat som ledende sygeplejerske (...). Efter at der blandt personalet var opstået utilfredshed med arbejdsforholdene, blev der iværksat en nærmere undersøgelse af forholdene (...). Den 6. september 1994 blev der på et møde i K's økonomiudvalg truffet beslutning om, at stillingen som leder skulle fritstilles, og samme dag sendtes et brev (...), hvori det blev meddelt, at man var sindet at indstille til Økonomiudvalget, at hun blev opsagt fra sin stilling. Som begrundelse anførtes, at man ikke havde den fornødne tillid til hende som leder. Efter at A i en skrivelse af 10. september 1994 havde anmodet om lejlighed til nærmere at kommentere de konkrete årsager til den påtænkte afskedigelse, besluttede Økonomiudvalget den 13. september 1994 at afskedige A med fratræden den 31. januar 1995. (...) A anlagde sag mod K med påstand om, at afskedigelsen var ugyldig. (...) Under ankesagen for Højesteret erkendte K, at den ikke i tilstrækkelig grad havde overholdt forvaltningslovens bestemmelser om partshøring, aktindsigt og begrundelse. Højesteret fandt som landsretten, at afgørelsen om afskedigelse både med hensyn til tilblivelse og begrundelse havde været behæftet med retlige mangler af generel væsentlig betydning som garanti for rigtigheden af en afgørelse. (...) I modsætning til landsretten, fandt Højesteret dog, at manglerne ikke burde*

¹³ Den kommenterede forvaltningslov, side 594.

føre til, at A's ansættelse ved K fortsat bestod. Under hensyn til manglernes karakter m.m. fastsattes en kompensation skønsmæssigt til 200.000 kr."

Afgørelsen vidner om, hvor stor betydning begrundelse og partshøring har, når vi er indenfor det forvaltningsmæssige område. Mangel på begrundelse og partshøring, vil som udgangspunkt medføre, at afgørelsen anses som værende ugyldig, hvilket også var tilfældet i landsrettens dom. Her mente landsretten, at ansættelsesforholdet stadig bestod, hvorimod Højesteret er af en anden opfattelse. Under Højesterets behandling erkendte kommunen K, at de ikke havde opfyldt forvaltningslovens bestemmelser. Højesteret vurderede dog, at ansættelsesforholdet ikke stadig bestod på trods af de forvaltningsmæssige mangler. Derimod fastsatte Højesteret en kompensation for de fejl, som kommunen K havde begået i forbindelse med behandlingen af sygeplejerskens afskedigelse.

Det afgørende i denne sammenhæng er, at både landsret og Højesteret erkender, at sagsbehandlingen har været mangelfuld og at der skulle have været foretaget partshøring og at begrundelsen for afskedigelsen skulle have været mere udførlig. Endnu et argument som taler herfor findes i sygeplejerskens egen anmodning om, at komme med sine egne indvendinger, da hun bliver gjort bekendt med, at hun ønskes afskediget. Dette medfører blot at Økonomiudvalget beslutter at afskedige sygeplejersken. I den forbindelse er der tale om, at sygeplejersken af egen drift ønsker, at komme med sine synspunkter, som kommunen ud fra forvaltningsmæssig standard om partshøring selv skulle have hørt hende omkring.

Ud fra et større perspektiv kan det også siges at være vanskeligt for en rekursinstans, at vurdere en sag som ikke indebærer en korrekt begrundelse. Rekursinstansen er i denne sammenhæng domstolene, som generelt vil have svært ved at vurdere afgørelsens rigtighed og uafhængighed, når sagen ikke er behandlet ud fra lovbestemmelserne herom, og der desuden ikke er givet en fyldestgørende begrundelse.

I forhold til begrundelse har vi i dansk praksis også udviklet begrebet "officialprincippet". Med andre ord, kan dette begreb udtrykkes som værende en undersøgelsespligt, som myndighederne er underlagt. Steen Rønsholdt skriver om officialprincippet: *"(...) det er myndigheden, som har ansvaret for sagens oplysning. At princippet herom ikke er fastsat ved formel lov, men derimod har status af en uskreven retsgrundsætning, indebærer ikke på noget måde en afsvækkelse af princippetets gyldighed og gennemslag.¹⁴"*

Derfor findes der i dansk lovgivning ikke en lovhjemmel til officialprincippet, derimod er der tale om en praksisbestemt regel, dog bevirker dette ikke, at begrebet har mindre betydning i praksis, som Rønsholdt også beskriver. Lovhjemmel eller ej, så er det myndigheden som er pålagt kravet om, at sagen er tilstrækkeligt belyst førend der træffes afgørelse. Bønsing beskriver i denne sammenhæng også omfanget af

¹⁴ Rønsholdt, side 379.

officialprincippet: *"Dette gælder både oplysninger, der er til fordel for, og oplysninger, der er til ulempe for borgeren. Myndigheden skal være »neutral« ved indhentelse af oplysninger (...).¹⁵"* Myndighederne skal derfor indhente alle oplysninger, som er relevante for afgørelsen uanset, om de er til borgerens fordel eller ulempe. Dette princip er med til at sikre, at alle relevante oplysninger indhentes og at der dermed træffes afgørelse på et korrekt grundlag. En vigtig tilføjelse i forhold til indhentelse af oplysninger er, som Bønsing beskriver det: *"At forvaltningen har »ansvaret« for sagens oplysning, betyder ikke, at forvaltningen har pligt til selv at fremskaffe alle oplysninger i sagen"¹⁶*. Det betyder, at myndighederne ikke har pligt til at fremskaffe alle oplysninger til brug for afgørelsen på egen hånd. I nogle tilfælde kan både part og en eventuel tredjemand pålægges, at skulle tilvejebringe oplysninger og ellers ses det også, at myndighederne blot anmoder om oplysningerne hvorefter de fremskaffes fra anden side, det kan fx være fra en anden myndighed.

Kravet om begrundelse står i nær kontrast til den klagevejledning, som myndighederne pålægges efter forvaltningslovens § 25. Denne foreskriver, at når en skriftlig afgørelse kan påklages, skal en klagevejledning følge den skriftlige afgørelse. Retssikkerheden har igen fokus, det skal være let og forståeligt for den almindelige borger at kunne udøve sine rettigheder.

Inhabilitet er også en stor del af den forvaltningsmyndighed vi har i Danmark. Forvaltningslovens § 3 hjemler, at borgeren har ret til at få behandlet sin sag af personer, som ikke har interesser i forhold til sagens afgørelse. Det vil sige, at den enkelte sagsbehandler ikke må være nært beslægtet eller have interesser i sagens udfald. Sagsbehandleren skal være uafhængig.

Bønsing har beskrevet inhabiliteten nærmere og fremkommer i den forbindelse med flere former for habilitetskrav: almindelige habilitetskrav, specielle inhabilitetskrav samt generel inhabilitet¹⁷. De almindelige habilitetskrav beskrives som: *"(...) nogle helt grundlæggende krav til, hvilke personer der må bestride hvilke poster inden for det offentlige. Der kan fx være krav om bestemt uddannelse, alder, straffrihed, faglige kvalifikationer, bopæl, statsborgerskab el. lign."¹⁸*. Hermed skriver Bønsing, at der kan stilles visse krav til den enkelte sagsbehandler. Der kan i den forbindelse fx være tale om, at den konkrete sagsbehandler skal være uddannet jurist, for at kunne leve op til den habilitet der kræves.

De specielle inhabilitetskrav beskriver Bønsing som: *"Her er der tale om, at en person har en sådan tilknytning til en bestemt sag, at der er fare for, om vedkommende vil behandle sagen korrekt, (...) eller i hvert fald at vedkommende ikke for offentligheden fremstår som upartisk."¹⁹* Her er der tale om den enkelte

¹⁵ Bønsing, side 143.

¹⁶ Bønsing, side 143.

¹⁷ Bønsing, side 121.

¹⁸ Bønsing, side 121.

¹⁹ Bønsing, side 121.

sagsbehandlers tilknytning til sagen. Har sagsbehandleren nogen form for tilknytning eller interesse i sagens afgørelse skal det overvejes, hvorvidt sagsbehandleren er inhabil, og dernæst om sagen skal overdrages til en anden sagsbehandler, som vil fremstå mere uafhængig.

Generel inhabilitet beskriver Bønsing som en overbygning til den specielle habilitet²⁰. Han skriver endvidere: "Hvis en person meget ofte og i mange konkrete sager vil være specielt inhabil, så kan vedkommende være helt afskåret fra at varetage den pågældende stilling eller det pågældende hverv."²¹ Det vil sige, at den enkelte sagsbehandler kan blive frataget at udføre sit hverv i tilfælde af, at den konkrete sagsbehandler meget ofte vil kunne betragtes som inhabil. Sagsbehandlere med konkrete interesser kan derfor have svært ved at behandle sager ved bestemte myndigheder, da retssikkerheden kan komme på prøve i denne sammenhæng.

I denne sammenhæng behandler forvaltningsloven udelukkende enkeltpersoners interessekonflikter, dog kan myndigheder i sig selv også befinde sig i en interessekonflikt. Herom skrives i den kommenterede forvaltningslov: "Grundlæggende kan der indtræde myndighedsinhabilitet, når den myndighed, der efter almindelige regler er kompetent til at afgøre eller afgive udtalelse i sagen, befinder sig i en relation til sagen, der svarer til den, der for offentligt ansatte medfører inhabilitet efter regler i forvaltningslovens § 3"²². Myndigheden i sig selv kan derfor også være i en situation, hvor den er inhabil i forhold til behandlingen af sagen. Den kommenterede forvaltningslov anfører endvidere: "(...) *forvaltningens virksomhed tilrettelægges på en sådan måde, at det modvirkes, at der skabes mistillid til den offentlige forvaltning*"²³. Borgeren skal kunne have tillid til, at de offentlige myndigheders afgørelser er korrekte og uafhængige. Myndighedsinhabilitet er derfor også et begreb som absolut er med til at beskytte retssikkerheden for den enkelte borger hvorfor myndighedsinhabilitet og retssikkerhed står i nær kontrast.

Konsekvensen af myndighedshabilitet kan være svær at overskue, da man kan blive nødsaget til, at få den konkrete sag behandlet andetsteds. Herom anføres: "*Foreligger der myndighedsinhabilitet, må det overvejes, om der er mulighed for substitution gennem overførsel af sagen til en sideordnet eller overordnet myndighed*"²⁴.

Endnu en del af det, at opnå partsstatus er de rettigheder som foreligger i forhold til partshøring. Lovhjemlen til partshøring findes i forvaltningslovens kapitel 5, §§ 19-20. Partshøring er udtryk for partens mulighed for, at komme med eventuelle tilføjelser til en verserende sag og i det hele taget, at blive gjort bekendt med, at

²⁰ Bønsing, side 121.

²¹ Bønsing, side 121-122.

²² Den kommenterede forvaltningslov, side 159.

²³ Den kommenterede forvaltningslov, side 159.

²⁴ Den kommenterede forvaltningslov, side 165.

der er en sag under behandling, hvis parten ikke allerede er bekendt hermed. Forvaltningslovens § 19, stk. 1 fremsætter følgende betingelser for partshøring som er beskrevet af Jon Andersen: *"Kan en part ikke antages at være bekendt med, at myndigheden er i besiddelse af bestemte oplysninger om en sags faktiske grundlag eller eksterne faglige vurderinger, må der ikke træffes afgørelse, før myndigheden har gjort parten bekendt med oplysningerne eller vurderingerne og givet denne lejlighed til at fremkomme med en udtalelse. Dette gælder dog kun, hvis oplysningerne eller vurderingerne er til ugunst for den pågældende part og er af væsentlig betydning for sagens afgørelse (...)."*²⁵

Partshøringen kræver derfor, at visse foranstaltninger skal være opfyldt førend der kan træffes afgørelse. Jon Andersen beskriver endvidere: *"Det, der udløser høringspligten, er antagelsen om, at parten ikke ved, at myndigheden er i besiddelse af bestemte oplysninger."*²⁶ Det første krav består udelukkende i, at parten skal være bekendt med, at myndighederne er i besiddelse af bestemte oplysninger. Det næste krav består i de vurderinger, som foretages i forbindelse med en afgørelse. I realiteten kan parten sagtens være bekendt med disse vurderinger, men dog ikke være klar over, at de indgår i behandlingen af en sag hos myndighederne. Derved opstår kravet om partshøring.

De sidste to kriterier for partshøring indebærer ordene ugunst og væsentlighed. Ugunst kan udtrykkes som værende en ulempe og skal i denne forbindelse ses som, at der udelukkende skal parthøres såfremt visse oplysninger eller vurderinger er til borgerens ulempe. Bønsing skriver: *"Det er derfor mest rammende at sige, at der ikke skal foretages partshøring, hvis oplysningerne utvivlsomt er til gunst for parten."*²⁷ Opstår der tvivl om, hvorvidt en oplysning er til fordel for parten, kan myndigheden derfor blive nødsaget til at parthøre.

Væsentlighed i forhold til de oplysninger som indhentes er det sidste kriterie. Herom angiver Bønsing: *"Som det også blev anført ovenfor, er det formentlig også her mest rammende at beskrive betingelsens modsætning, dvs. at der ikke skal foretages partshøring, hvis oplysningen er uvæsentlig for afgørelsen."*²⁸ Det kan derfor være lettere at vurdere, om en oplysning er væsentlig når man bruger modsætningen. Finder oplysningen ikke anvendelse i vurderingen af sagens udfald, vil den ikke være væsentlig. Bønsing skriver: *"Det skal bemærkes, at det er oplysningens betydning for afgørelsens resultat, der skal vurderes; ikke om oplysningen i sig selv er »lille« eller »stor«."*²⁹ Indirekte betyder det, at hvis en oplysning ikke er relevant i forhold til sagens udfald, er den ikke væsentlig. Væsentlighedskriteriet er derfor udelukkende bygget op omkring sagens udfald og afgørelse.

²⁵ Andersen, Forvaltningsret side 113-114.

²⁶ Andersen, Forvaltningsret side 114.

²⁷ Bønsing, side 181.

²⁸ Bønsing, side 182.

²⁹ Bønsing, side 182.

I visse tilfælde kan man dog fravige den hovedregel, som har hjemmel i forvaltningslovens § 19, stk. 1. Undtagelsen har hjemmel i forvaltningslovens § 19, stk. 2. Det er dog valgfrit, hvorvidt myndigheden ønsker at bruge undtagelsesbestemmelsen, da der altid kan foretages partshøring. Herom skriver Bønsing: *”Det er valgfrit for forvaltningen, om den vil benytte sig af undtagelsesbestemmelserne. Partshøring kan altid foretages, også selv om undtagelserne kan bruges, og i øvrigt gælder det også, at der kan foretages partshøring, selv om betingelserne i stk. 1 ikke er opfyldt. Som det gælder for de fleste af forvaltningslovens regler, er der tale om minimumsregler.”*³⁰ Der er altså tale om en nedre grænse for, hvad myndigheden som minimum skal foretage sig. Myndigheden kan derfor sagtens foretage partshøring, selvom de ifølge lovgivningen ikke er forpligtet hertil.

Grundene til, at myndigheden ikke er forpligtet til at foretage partshøring er mange, og findes som tidligere nævnt i forvaltningslovens § 19, stk. 2, nr. 1-6. Den første undtagelse er til for, at myndighederne ikke skal partshøre, såfremt den konkrete part ikke kan bidrage med yderligere til sagens afgørelse. Den kommenterede forvaltningslov skriver følgende: *”Den tager især sigte på tilfælde, hvor der ikke er rimelig grund til at tro, at den pågældende part vil kunne korrigere eller supplere de oplysninger, der er tilvejebragt i forbindelse med sagens behandling.”*³¹ Ud fra ordlyden heraf, som indebærer ”rimelig grund” må det antages, at denne vurdering foretages ud fra et skønsmæssigt grundlag. Den kommenterede forvaltningslov skriver følgende om undtagelse nr. 2: *”Efter nr. 2 kan partshøring undlades, hvis udsættelsen af sagens afgørelse vil medføre overskridelse ad en lovbestemt frist for sagens afgørelse.”*³² Myndighederne kan derfor undlade at partshøre, såfremt der ved lov er fastsat en frist for sagens afgørelse og partshøringen vil betyde, at sagens afgørelse først vil fremkomme efter fristens udløb.

Partshøring kan også undlades såfremt offentlige eller private interesse taler imod en senere afgørelse af sagen jf. forvaltningslovens § 19, stk. 2, nr. 3. Herom skrives: *”Som eksempler kan nævnes tilfælde, hvor en part søger at forhale en sag til skade for modparten, eller, hvor Arbejdstilsynet er nødsaget til på stedet at nedlægge et forbud mod forhold, der truer de ansattes liv eller helbred(...).”*³³ Myndighederne kan derfor vælge, at træffe en hurtig afgørelse uden partshøring, såfremt at den langsommere sagsbehandling vil tale imod private eller offentlige interesser. I ovenstående eksempel kan Arbejdstilsynet blive nødsaget til at træffe en hurtig afgørelse, for at kunne beskytte de ansatte. Dette må derfor siges at være i den offentlige interesse.

³⁰ Bønsing, side 182-183.

³¹ Den kommenterede forvaltningslov, side 571.

³² Den kommenterede forvaltningslov, side 573.

³³ Den kommenterede forvaltningslov, side 575.

Såfremt en part ikke har ret til aktindsigt i visse dokumenter, er myndighederne også fritaget for at partshøre jf. forvaltningslovens § 19, stk. 2, nr. 4. I grunden ville det heller ikke give mening, hvis den konkrete myndighed skulle partshøre i forhold til dokumenter, som den enkelte borger alligevel ikke har ret til aktindsigt i. Her kan fx være tale om dokumenter, som ikke tilhører parten selv.

En ubestemt personkreds kan også være årsag til, at myndighederne ikke har pligt til at partshøre jf. forvaltningslovens § 19, stk. 2, nr. 5. Herom angives: *"(...) en bredere kreds af borgere, kan have en sådan interesse i sagen og dens udfald, at det kan give anledning til tvivl, hvem af dem der bliver så væsentligt og individuelt berørt af afgørelsen, at de må anses som parter.*³⁴" Således kan kredsen af borgere med en både væsentlig og individuel tilknytning til sagen blive så stor: *"(...) at myndigheden kun er forpligtet til at høre personer og virksomheder m.v., der uden større vanskeligheder kan individualiseres som parter.*³⁵" I denne sammenhæng skrives der de personer og virksomheder, som "uden større vanskeligheder" kan betegnes som en part. Derved må man antage, at der er tale om et skøn som forholder sig til, hvem af disse man i hvertfald mener, er part. Dernæst kan der også lægges vægt på, at jo større individuel tilknytning til sagen, des mere taler for, at den pågældende kan anses som værende part.

Den sidste undtagelse til partshøring, skal findes i forvaltningslovens § 19, stk. 2, nr. 6 og er til for, at myndighederne kan undlade partshøring, såfremt borgerens rettigheder i den pågældende sag, er beskrevet i en anden lovsammenhæng. Her kan fx være tale om, at borgerens rettigheder for den konkrete sag, er beskrevet i en mere specialiseret lovgivning. Den kommenterede forvaltningslov angiver som følger: *"Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med, at der inden for visse forvaltningsområder er fastsat specielle regler om parternes medvirken under sagsforberedelsen, og at disse regler normalt er udformet specielt med henblik på at sikre, at parterne inddrages på den måde, der er mest hensigtsmæssig inden for netop disse forvaltningsområder.*³⁶" Efter ovenstående kan det udledes, at der i disse tilfælde vil være tale om en mere specialiseret lovgivning, som i langt højere grad vil have taget stilling og hensyn til den enkelte borger i denne sammenhæng. Derfor vil det også ud fra et retssikkerhedsmæssigt hensyn være mest korrekt, at lade partshøringsreglerne følge de regler, som fremstilles i speciallovgivningen.

Principperne om partshøring står desuden i nær kontrast til det omtalte officialprincip, da partshøringen også er med til at tilvejebringe oplysninger til sagen, i form af oplysninger fra den konkrete part. Partshøringen i sig selv, går ud på at høre den konkrete borger i forhold til, om de oplysninger sagen vurderes ud fra, er fyldestgørende og korrekte. Officialprincippet dækker det, at myndighederne har ansvaret for sagens

³⁴ Den kommenterede forvaltningslov, side 578.

³⁵ Den kommenterede forvaltningslov, side 578.

³⁶ Den kommenterede forvaltningslov, side 580.

oplysning. Derfor kan man konkludere, at disse principper er nært beslægtede, og kan siges at være afhængige af hinanden.

2.3 Er børn parter

Hvorvidt børn er parter eller ej, har til tider været diskuteret i det praktiske liv. Flere teoretikere kommer i denne sammenhæng med deres bud på, i hvilket omfang børn og unge bør anses som værende parter.

Jon Andersen skriver: *"I praksis forveksles spørgsmålet om partsstatus og partshabilitet nu og da. Partsstatus beror som anført på afgørelsens virkning for den pågældende. Partshabilitet drejer sig om, hvorvidt parten har de fornødne åndelige evner eller modenhed til at udøve sine rettigheder efter loven.³⁷"* Derfor kan det konkluderes, at denne sondring er særdeles vigtig i det praktiske liv, idet partshabilitet berører, hvorvidt det konkrete menneske er i stand til at varetage egne interesser. Netop hvorvidt den enkelte er i stand til at varetage egne interesser, er vitalt når børn omtales. I den forbindelse anføres endvidere: *"Psykisk syge, udviklingshæmmede, personer, der lider af demens og små børn er ofte partsinhabile. Det betyder at andre må udøve deres partsbeføjelser for dem.³⁸"* Andersen mener derfor, at børn kan have partsbeføjelser og i den forstand være part. Derimod mener han ikke, at de selv kan udøve de beføjelser, som det at være part medfører, hvorfor andre skal varetage disse beføjelser for barnet. Der skrives herom: *"Børn kan være parter fuldstændig på linje med voksne. Kriterierne for, om de har partsstatus, er de samme. Mindre børn kan imidlertid ikke selv udøve partsrettighederne, andre må gøre det for dem. Børn og unge under 18 år er mindreårige og derfor undergivet forældremyndighed.³⁹"* Efter Jon Andersens vurdering, er børn derfor parter på lige fod med voksne, såfremt kravene for partsstatus er opfyldt. Bønsing angiver samme synspunkt i denne sammenhæng og kan næppe udtrykke sig klarere når han skriver: *"Børn har samme selvstændige partsstatus som alle andre. Det er altså ikke et krav for partsstatus, at personen er myndig.⁴⁰"* Det eneste den mindreårige ikke selv kan, er at udøve de rettigheder som partsstatusen medfører, så længe de er under 18 år da de er undergivet forældremyndighed. Forældremyndighed og betydningen heraf, vil der blive redegjort for under afsnittet 3.0.

I forhold til ovenstående, findes der visse undtagelser. Disse ses ofte i forhold til en given særlovgivning, som hjemler et andet forhold, end hovedreglen om at mindreårige udfører deres partsbeføjelser gennem forældremyndighedsindehaveren. Herom angives: *"På andre områder er unge over 15 år tildelt det, der kan betegnes som en selvbestemmelsesret jf. eksempelvis sundhedslovens § 19 (...). Endvidere er børn mellem 12 og 15 år tillagt medindflydelse og medbestemmelsesret på en række forskellige områder, herunder i forhold*

³⁷ Andersen, Socialforvaltningsret, side 249.

³⁸ Andersen, Socialforvaltningsret, side 249.

³⁹ Andersen, Socialforvaltningsret, side 250.

⁴⁰ Bønsing, side 105.

til følsomme problemstillinger (...).⁴¹ Dette er vidnet om, at der i den danske lovgivning findes tilfælde, hvor barnet i et videre bestemt omfang, har mulighed for selv at udøve sine partsbeføjelser uden forældremyndighedsindehaverens medvirken.

"Bortset fra sådanne tilfælde, hvor spørgsmålet om forældrenes medvirken er særskilt reguleret ved lov, er udgangspunktet, at forældrenes medvirken er påkrævet i afgørelsessager i traditionel forstand.⁴²" Det vil sige, at der kræves en særskilt hjemmel, førend mindreårige kan udføre partsrettigheder på egen hånd. Dog kan der i praksis også være skabt visse retstilstande, som adskiller sig en smule fra teorien. Jon Andersen skriver: *"I praksis anerkendes det, at unge der er fyldt 15 år, i almindelighed er habile til at optræde som part. Det kan ikke udelukkes, at børn på 12 år og endnu yngre børn kan anerkendes som partshabile.⁴³"* Konklusionen heraf må være, at Jon Andersen mener, at der er tale om en anden retstilstand på området, som medfører at man i praksis lader unge der er fyldt 15 år udføre sine partsbeføjelser på egen hånd. Han skriver desuden, at man heller ikke kan udelukke, at yngre børn vil kunne udføre egne partsbeføjelser. Der kan derfor muligvis blive tale om en udvikling på området som vil medføre, at børn og unge i højere grad vil kunne udøve deres partsbeføjelser på egen hånd. Dog skriver Jon Andersen i forbindelse med mindreåriges adgang til selv at udøve partsbeføjelser: *"Om dette er tilfældet, afgøres på grundlag af en konkret vurdering af den unges modenhed.⁴⁴"* Jon Andersen giver i denne sammenhæng derfor også udtryk for, at der i de konkrete sager er tale om et skøn, i forhold til det enkelte barns modenhed. Der kan fx være tale om, i hvilket omfang barnet er bekendt med konsekvenserne af sine beslutninger. Derfor åbnes der også op for, at myndighederne ikke i alle tilfælde vil kunne lade mindreårige udøve egne partsbeføjelser. Den kommenterede forvaltningslov angiver også den synsvinkel, at mindreårige i højere grad anses som partshabile, end hvad der tidligere har været tilfældet. Der citeres: *"Således er børn i de senere år blevet anset for partshabile, hvis de skønnes at have fornøden modenhed til selv at udøve beføjelserne"⁴⁵.* Jon Andersens synspunkt bakkes derfor op af Niels Fenger da de begge mener, at 15-18-årige anses som værende partshabile i det praktiske liv.

Civilstyrelsen har i en sag fra 2006 truffet afgørelse om, at en 17-årig blev gjort partshabil i en verserende sag. Da afgørelsen er af ældre dato, nævnes Civilstyrelsen og Statsamtet. I dag går Statsamtet under navnet Statsforvaltningen. Desuden ville klagesagen have været behandlet ved Ankestyrelsen, da denne er klageinstans for Statsforvaltningens afgørelser i dag.

⁴¹ Den kommenterede forvaltningslov, side 298.

⁴² Den kommenterede forvaltningslov, side 298.

⁴³ Andersen, Socialforvaltningsret, side 250.

⁴⁴ Andersen, Socialforvaltningsret, side 250.

⁴⁵ Den kommenterede forvaltningslov, side 299.

TFA2006.357/3: *"Civilstyrelsen anså en nu knap 17-årig som værende partshabil i en sag vedrørende fratagelse af faderens beføjelser som værge for hende, således at hun selv kunne udøve sine partsbeføjelser i forhold til såvel statsamtet som Civilstyrelsen som klageinstans. Da statsamtet ikke havde iagttaget den mindreåriges partsbeføjelser, herunder undladt at høre over faktiske oplysninger, der var til ugunst for den mindreårige, og som var lagt til grund ved afgørelsen, blev sagen tilbagesendt til statsamtet til fornyet behandling."*

Ovenstående sag er udtryk for, at den hovedsagelige retstilstand om, at forældremyndighedsindehaveren udfører partsbeføjelserne for den mindreårige i en eller anden grad er ved at fortrække sig. En 17-årig anses som partshabil og skal derved på egen hånd, udøve sine partsbeføjelser, både i forhold til den verserende sag og efterfølgende også ved muligheden for at klage. Endvidere er afgørelsen også bebyrdende for det daværende Statsamt, da sagen hjemsendes på grund af den manglende partshøring af den 17-årige. Derfor anses afgørelsen som ugyldig og hjemsendes til ny behandling ved Statsamtet. Da Civilstyrelsen i denne sammenhæng er klageinstans og derfor har videre beføjelser end det daværende Statsamt, må der også være tale om en gældende retstilstand. Endnu et argument for, at retstilstanden flytter sig og den danske lovgivning bevæger sig i retning af, at give mindreårige større indflydelse. Endvidere er denne sag klart et praktisk eksempel på hvilke konsekvenser det indebærer, når garantiforskrifterne ikke overholdes. Denne sag blev netop hjemsendt til ny behandling ved Statsamtet på baggrund af den manglende opfyldelse af garantiforskrifterne.

Konklusionen på, hvorvidt børn er parter skal ses i sammenhæng med, hvorvidt de er partshabile. Det kan næppe udtrykkes klarere når der skrives, at børn er parter på lige fod med voksne. Derimod ser situationen anderledes ud, når du ser på børns udøvelse af deres partsrettigheder. Her bliver billedet en smule mere muddret, hovedsynspunkterne er dog tydelige. Det klare udgangspunkt i teorien er, at partsbeføjelserne udøves af forældremyndighedsindehaveren på barnets vegne. Barnet har derfor titlen part, men beføjelserne skal udøves af den, som har forældremyndigheden over barnet. Derimod ses også i den omtalte afgørelse fra Civilstyrelsen, at mindreårige kan tildeles selv at skulle varetage egne partsbeføjelser. Dette synspunkt bakkes umiddelbart op af både Jon Andersen og Niels Fenger, som begge angiver, at 15-årige i dag ofte anses som partshabile. Derfor kan man i virkeligheden også diskutere, hvorvidt der er ved at ske et skred som medfører, at børn og unge i højere grad vil kunne anses som habile og derved kunne varetage egne interesser og partsbeføjelser.

3.0 Forældremyndighedsbegrebet og dets betydning for barnet

3.1 Forældremyndighedsbegrebet

I Danmark er alle børn og unge under 18 år pålagt at være under forældremyndighed medmindre, de har indgået ægteskab jf. forældreansvarslovens § 1. Forældremyndighed er et essentielt begreb, da alle børn er underlagt dette og forældrene også har pligter i forhold hertil. Derfor er det også vigtigt at vide, hvad forældremyndigheden indebærer og hvad det medfører af rettigheder og forpligtelser. Forældreansvarslovens kapitel 2 indeholder bestemmelser omhandlende forældremyndighed. Særligt forældreansvarslovens § 2, stk. 1-2 er relevant i denne sammenhæng, og lyder som følger:

Forældreansvarslovens § 2: *”Forældremyndighedens indehaver skal drage omsorg for barnet og kan træffe afgørelse om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov.*

Stk. 2. *Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling.*

Hermed hjemles de pligter som opstår, når man er indehaver af forældremyndigheden over en mindreårig. *”Heri ligger, at forældremyndighedsindehavere har pligt til at varetage den daglige omsorg for barnet, herunder sørge for, at barnet får tilstrækkelig mad og tøj, husly, varme samt pleje og lægehjælp i sygdomstilfælde m.v. (...) Derudover indebærer omsorgspligten i § 2, stk. 1, også en pligt til at opdrage barnet (...), såsom at sørge for barnets socialisering, dvs. indlæring af adfærd og normer (...). Omsorgspligten indebærer også, at forældremyndighedsindehaveren skal sørge for, at barnet får almene kundskaber samt skolegang og uddannelse (...), så barnet får mulighed for senere at forsørge sig selv.⁴⁶”*

Barnet har efter denne lovgivning krav på omsorg, som vil afdække barnets fysiske behov i form af fx mad og husly. Derudover pålægges forældremyndighedsindehaveren også, at socialisere barnet med henblik på, at kunne begå sig i samfundet. Nærmere betegnet kan det fx være at give barnet kendskab til de normer og den kultur man som borger er underlagt, i et samfund. Forældremyndighedsindehaveren er desuden forpligtet til, at lade barnet modtage undervisning således, at barnet gives mulighed for at uddanne sig og senere blive selvforsørgende. Som udgangspunkt kan man derfor sige, at forældreansvarsloven § 2 til, stk. 1 sigter, at pålægge forældrene pligter, som vil medføre at barnet får kompetence til, at klare sig uafhængigt af andre som voksen.

⁴⁶ Den kommenterede forældreansvarslov, side 57-58.

Forældremyndighedsindehaverens beføjelser er også beskrevet i forældreansvarslovens § 2, stk. 1, der angives herom: *"§ 2, stk. 1, indeholder som nævnt også beføjelser for forældremyndighedsindehaveren til at træffe afgørelse om barnets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov. (...) Forældremyndighedsindehaverens beføjelser til at træffe afgørelse om barnets personlige forhold indebærer en ret til at træffe bestemmelse om, hvordan barnet skal opdrages, hvilken mad og tøj barnet skal have m.v."*⁴⁷

Forældremyndighedsindehaveren har derfor vide rammer i forhold til at tage beslutninger på barnets vegne. Dog er det i denne sammenhæng vigtigt at bemærke, at der også fremgår, at disse beslutninger skal træffes ud fra barnets interesse og behov. Derfor kan forældremyndighedsindehaveren anses som et slags talerør for barnet, som endnu ikke er modent til selv at kunne udtrykke egne behov. Omvendt kan man også sige, at forældremyndighedsindehaveren pålægges et stort ansvar, da der er tale om dennes individuelle vurdering af, hvad der er bedst for barnet.

Forældreansvarslovens § 2, stk. 1 står desuden også i nær kontrast til den tidligere behandling af børns partsrettigheder. Udgangspunktet var i den sammenhæng, at barnet er underlagt forældremyndighed og at forældremyndighedsindehaveren derved varetager barnets beføjelser og interesser overfor myndighederne. Herom skrives: *"Forældremyndighedsindehaveren udøver endvidere som udgangspunkt barnets rettigheder på barnets vegne, herunder barnets partsbeføjelser (...). Dette betyder bl.a., at forældremyndighedsindehaveren kan indgive klage og har partsbeføjelser over for forvaltningsmyndigheder, som f.eks. adgang til at udtale sig samt til at få en begrundelse i sager vedrørende barnet."*⁴⁸ Barnet kan derfor, som det klare udgangspunkt ikke udøve disse beføjelser på egen hånd, hvorfor det også er forældremyndighedsindehaveren, som beslutter hvad der er til barnets bedste i denne sammenhæng. Ønsker barnet fx selvstændigt at påklage en forvaltningsafgørelse, er det forældremyndighedsindehaveren som skal tage det faktiske initiativ hertil. Dette kan i nogle sammenhænge også medføre, at forældremyndighedsindehaverens egne synspunkter vil skinne igennem, og at barnets beføjelser derfor kun vil blive anvendt i det omfang, forældremyndighedsindehaveren finder det passende. I sammenhæng hermed skrives: *"Samtidig har myndighederne kun begrænsede muligheder for at gribe ind over for f.eks. en uhensigtsmæssig opdragelse, eller over for forældremyndighedsindehaverens beslutninger om f.eks. skolevalg (...)"*⁴⁹ Forældremyndighedsindehaveren har derfor vide rammer i sin vurdering af, hvad der er i barnets interesse.

Det klare udgangspunkt om, at forældremyndighedsindehaveren udfører beføjelser på barnets vegne, kan dog også fraviges i dansk ret. *"Bestemmelser i særlovgivningen kan give barnet ret til medindflydelse,*

⁴⁷ Den kommenterede forældreansvarslov, side 58.

⁴⁸ Den kommenterede forældreansvarslov, side 59.

⁴⁹ Den kommenterede forældreansvarslov, side 59.

medbestemmelse og selvbestemmelse. Dette kan være i form af en høringsret, hvilket indebærer, at forældremyndighedsindehaveren eller myndighederne har pligt til at indhente en udtalelse fra barnet, inden der træffes afgørelse.⁵⁰ Høringsretten som nævnes i denne sammenhæng, ses også i serviceloven og børnekonventionen, hvori barnet har krav på at blive hørt inden der kan træffes afgørelse. Begge er de eksempler på en særlovgivning, som giver mindreårige rettigheder på trods af, de er underlagt forældremyndighed. Børns rettigheder efter børnekonventionen og serviceloven behandles nærmere i nedenstående afsnit.

Forældreansvarslovens § 2, stk. 2 opregner lovhjemlen om, at børn har ret til omsorg og tryghed. Desuden fremgår, at barnet skal behandles med respekt og ikke må udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling. Der citeres: *"Forældreansvarslovens § 2, stk. 2, omfatter enhver form for fysisk afstraffelse af børn. Omfattet af bestemmelsen er også »anden krænkende behandling«, som navnlig sigter mod psykisk vold, f.eks. i form af, at et barn som straf fryses følelsesmæssigt ud af forældrene, og til længere tids indespærring og lignende.*⁵¹ Forældremyndighedsindehaveren har i denne forbindelse pligt til, at beskytte barnet imod både fysisk og psykisk vold. Omhandlende den fysiske vold skrives: *"Forældreansvarslovens § 2, stk. 2, er ikke strafsanktioneret, men formuleringen af bestemmelsen og den heri indeholdte afskaffelse af revselsesretten, indebærer, at vold mod børn skal straffes på samme måde som andre former for vold, selv om volden er begået af barnets forældre.*⁵² Herved tilkendegives, at blot fordi man er forælder og derved er i besiddelse af forældremyndigheden, giver dette ikke tilladelse til, at opdrage sine børn med vold. Revselsesretten er afskaffet, hvorfor forældres vold mod børn i dag, kan straffes efter de almindelige strafferetlige bestemmelser herom.

Forældreansvarslovens § 3 hjemler forældremyndighedsindehaverens beslutningskompetence på barnets vegne. Det vil sige hvilke beslutninger, forældremyndighedsindehaveren kan tage på barnets vegne. Herom skrives: *"Når forældre, som ikke længere bor sammen, har fælles forældremyndighed, kræves det ikke, at forældrene er enige om alle spørgsmål vedrørende barnets forhold. De skal blot være enige om væsentlige beslutninger, fx flytning til udlandet, barnets religion og skolevalg (...).*⁵³

I forbindelse med forældreansvarslovens § 3 arbejdes der med flere forskellige former for beslutninger på barnets vegne. *"Forældrenes beslutningsbeføjelser ved fælles forældremyndighed er opdelt i tre kategorier:*

⁵⁰ Den kommenterede forældreansvarslov, side 65.

⁵¹ Den kommenterede forældreansvarslov, side 76.

⁵² Den kommenterede forældreansvarslov, side 77.

⁵³ "Ikke rigtig voksne", side 92.

Væsentlige beslutninger om barnets forhold, (...) beslutninger om overordnede forhold i barnets daglige liv (...) og de helt dagligdags beslutninger.⁵⁴

De væsentlige beslutninger om barnets forhold kræver, som tidligere nævnt, enighed mellem forældrene. For at belyse forskellen på en væsentlig og dagligdags beslutning skrives følgende: *"Beslutninger om barnets deltagelse i risikobetonede fritidsaktiviteter er også en væsentlig beslutning, som kræver enighed mellem forældrene, mens beslutninger om barnets deltagelse i fritidsaktiviteter, der ikke er risikobetonede, anses som en helt dagligdags beslutning, der kan træffes af hver af forældrene på egen hånd.⁵⁵"* Derfor kan det konkluderes, at bopælsforælderen frit kan træffe afgørelse om almindelige fritidsaktiviteter, som ikke indebærer en risiko.

De overordnede forhold i barnets daglige liv, kræver heller ikke enighed mellem forældrene. *"Bopælsforælderen skal således ikke indhente samtykke fra den anden forælder, hvis bopælsforælderen ønsker at flytte med barnet indenlands.⁵⁶"* Bopælsforælderen kan derfor på egen hånd beslutte, hvor barnet skal bo. Endnu et eksempel på et overordnet forhold i barnets daglige liv, som ikke kræver enighed er: *" (...) beslutninger om barnets daglige velbefindende, herunder om barnet skal gå til skolepsykolog, i en skilsmissegruppe e.l.⁵⁷"*

Ud fra ovenstående, kan det udledes, at mere risikable beslutninger kræver enighed mellem forældremyndighedsindehaverne. Bopælsforælderen tillægges derfor en form for enekompetence til, at træffe beslutninger på barnets vegne i dagligdagen. Set ud fra synspunktet om, at mindske konflikter omkring barnet og mellem forældremyndighedsindehaverne, virker det meget naturligt, at bopælsforælderen ikke skal kræve samtykke til enhver form for beslutning. Fokuset i forhold til barnets bedste, må også i denne sammenhæng, kunne argumentere for bopælsforælders beslutningskompetence, da denne hurtigt vil kunne tage stilling til barnets eventuelle ønsker. Livet for både barnet og forældrene vil virke aldeles ufleksibelt, hvis man krævede samtykke til enhver form for beslutning.

Den sidste kategori indebærer de helt dagligdagsbeslutninger. Her er tale om beslutninger, som begge forældremyndighedsindehavere på egen hånd kan træffe. *"Dette kan f.eks. være beslutninger om mad, tøj, sengetider, venner m.v.⁵⁸"* Her er tale om beslutninger, som er en del af en helt almindelig dagligdag. Helt dagligdagsbeslutninger kan opfattes som beslutninger der tages løbende og når forælderen er sammen med barnet.

⁵⁴ Den kommenterede forældreansvarslov, side 84.

⁵⁵ Den kommenterede forældreansvarslov, side 85.

⁵⁶ Den kommenterede forældreansvarslov, side 87.

⁵⁷ Den kommenterede forældreansvarslov, side 88.

⁵⁸ Den kommenterede forældreansvarslov, side 88.

Kapitel 2 i forældreansvarsloven indeholder nærmere bestemmelse om, hvordan forældremyndigheden tildeles og i den sammenhæng hvem der bliver indehaver af forældremyndigheden.

Forældreansvarsloven § 6 tager udgangspunkt i gifte forældre. Forældre som er gift med hinanden ved barnets fødsel, bliver derfor automatisk tildelt fælles forældremyndighed jf. § 6, stk. 1. Er forældrene derimod separerede ved barnets fødsel, tildeles der fælles forældremyndighed, såfremt den fraseparerede anses som barnets far eller medmor jf. § 6, stk. 2, nr. 1 eller hvis forældrene har afgivet erklæring herom jf. § 6, stk. 2, nr. 2. Kan den fraseparerede ikke anses for barnets far eller medmor, eller er der ikke indgivet erklæring, tildeles forældremyndigheden alene moderen.

Forældre, som ikke er gift med hinanden ved barnets fødsel, kan indgive erklæring efter børnelovens bestemmelser jf. forældreansvarslovens § 7, stk. 1, nr. 1. Herved erklærer forældrene, at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet, hvorefter der tildeles delt forældremyndighed. Forældrene kan også aftale, at forældremyndigheden skal være delt mellem dem jf. forældreansvarslovens § 7, stk. 1, nr. 1, jf. § 9. Den sidste mulighed for, at der tildeles fælles forældremyndighed selvom forældrene ikke er gift, sker i tilfælde af, at manden efter børnelovens bestemmelser er registeret som far til barnet jf. forældreansvarslovens § 7, stk. 1, nr. 3. Undtagelsen til ovenstående findes dog i forældreansvarslovens § 7, stk. 3 som hjemler, at såfremt forældrene har haft fælles folkeregisteradresse inden for de sidste 10 måneder inden barnets fødsel, tildeles der fælles forældremyndighed.

Forældre har dog også mulighed for at aftale, hvorvidt forældremyndigheden skal være delt, eller blot tilkomme den ene af forældrene. Muligheden herfor fremgår af forældreansvarslovens §§ 9 og 10. Forældreansvarslovens § 9 hjemler forældrenes mulighed for på egen hånd at aftale, at forældremyndigheden skal deles mellem dem. En sådan aftale skal anmeldes til statsforvaltningen for at have retsvirkning. Derimod kan ikke samboende forældre efter forældreansvarslovens § 10 også aftale, at forældremyndigheden skal tilfalde den ene af forældrene. Aftale herom skal også anmeldes til statsforvaltningen for at have retsvirkning.

Derfor kan man i vidt omfang også konkludere, at der som udgangspunkt tildeles delt forældremyndighed. Set ud fra perspektivet i forældreansvarslovens § 4 om, at beslutninger skal træffes ud fra barnets bedste kan dette anses som en naturlig følge. Udgangspunktet må være, at barnets bedste er at have begge forældre i sit liv.

Forældremyndhedsbegrebet angiver altså en status, hvor man har ansvaret for at drage omsorg for en mindreårig. Samtidigt med, at man pålægges forpligtelser, tilkommer der også forældremyndighedsindehaveren nogle beføjelser. Heriblandt fx at varetage barnets interesser og varetage den mindreåriges beføjelser i forhold til myndighederne.

3.2 Børns selvbestemmelsesret ifølge børnekonventionen

Børnekonventionen indebærer en række rettigheder for børn, som forpligter medlemslandene til at drage omsorg for børn og desuden give dem en særlig beskyttelse. Udgangspunktet var, at børn skulle have samme rettigheder som voksne, men samtidigt skulle der også tages hensyn til børns umodenhed og alder i sammenhæng hermed. Konventionen er udarbejdet af FN's medlemslande tilbage i 1989 og sigter blandt andet mere konkret, at børn skal have ret til fx ytrings- og religionsfrihed. Børn opfattes i denne forbindelse som personer under 18 år jf. børnekonventionens art. 1.

I forhold til børns selvbestemmelsesret og partsrettigheder er børnekonventionens art. 12 særligt relevant og lyder som følger:

Børnekonventionens art. 12: *"Deltagerstaterne skal sikre et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet; barnets synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed."*

Stk. 2: *"Med henblik herpå, skal barnet især gives mulighed for at udtale sig i enhver behandling ved dømmende myndighed eller forvaltningsmyndighed af sager, der vedrører barnet, enten direkte eller gennem en repræsentant eller et passende organ i overensstemmelse med de i national ret forskrevne fremgangsmåder."*

Ovenstående bestemmelse giver barnet mulighed for frit at udtrykke sig i det omfang modenhed og alder tillader det. Stk. 2 ligger særligt vægt på myndigheden bag afgørelsen omhandlende barnet og desuden, at barnets udtryk sagtens kan komme til udtryk på anden måde end af barnet selv, fx gennem en anden person.

Børn har i kraft heraf mange muligheder for selv at påvirke de beslutninger, som træffes på barnets vegne. *"Børnekonventionens art. 12, der indeholder en af de mest fundamentale værdier i konventionen, forpligter den danske stat – herunder også domstole og forvaltningsmyndigheder – til at lægge vægt på, hvad barnet selv mener.⁵⁹"* Myndighederne er i denne sammenhæng forpligtet til, at forsøge at få barnets synspunkter og meninger tilvejebragt, idet barnets egne holdninger skal inddrages i videst mulige omfang, når der træffes afgørelse. Dette står i nær kontrast til børnekonventionens art. 3, som omhandler myndighedernes pligt til, at prioritere barnets tarv. Barnets tarv kan oversættes med barnets bedste, hvorfor det også er vigtigt, at barnet høres inden der træffes afgørelse. Selvom barnet muligvis aldersmæssigt ikke vil kunne forstå

⁵⁹ "Ikke rigtig voksne", side 81.

konsekvenserne af, hvad en afgørelse vil betyde, må man stadig formode, at barnet er klogt på sig eget liv og i et vist omfang derfor ved, hvad der er bedst for det. Udtalelserne som fremkommer i forbindelse med høringsen af barnet, vil kunne sammenholdes med de øvrige omstændigheder således, at der dannes et mere klart billede af hvad der er barnets tarv. Derimod kan man omvendt sige, at der ikke pålægges barnet en pligt til, at udtale sig hvorfor barnet i princippet kan nægte dette.

"Barnet skal informeres om sine rettigheder for at kunne udøve dem.⁶⁰" Ud fra dette synspunkt, kan man sige at det er vanskeligt for barnet, at udøve de rettigheder og dernæst fremkomme med sin synsvinkel, som børnekonventionens art. 12 foreskriver, hvis barnet ikke er bekendt med den verserende sag. Myndighederne er derfor også indirekte forpligtet til, at oplyse om den verserende sag og dernæst også, hvilken konsekvens de forskellige udfald af sagen kan have.

Børnekonventionens art. 12, stk. 2 angiver barnets ret til, at udtrykke sig direkte eller gennem en repræsentant. I den forbindelse kan man også diskutere, om der er nogle repræsentanter som er mere hensigtsmæssige end andre. Forældrene vil som repræsentant kunne medføre en interessekonflikt, som vil medføre, at barnet ikke fremkommer med sit egentlige synspunkt. Derimod vil en mere uafhængig repræsentant være at foretrække, fx en klasselærer, pædagog eller anden person, som barnet er tryk ved.

"Når barnet har udtalt sig, har de relevante beslutningstagere en pligt til at lægge passende vægt på barnets synspunkter ud fra en konkret vurdering af barnets alder og modenhed.⁶¹" Myndighederne er derfor forpligtet til at lægge vægt på barnets udtalelser, dog med hensyntagen til barnets alder. Passende vægt vil derfor afhænge af barnets alder og modenhed, og man kan derfor også konkludere, at såfremt barnets alder og modenhed taler for det, skal barnets ønsker indgå som en vigtig og større del af afgørelsen. Der skriver endvidere: *"Ifølge Børnekomitéen skal barnet af den relevante myndighed, der træffer afgørelse i sagen, informeres om, på hvilken måde barnets synspunkter har påvirket afgørelsens udfald.⁶²"* Forpligtelsen her kan man kalde en retsgaranti for barnet, ment på den måde, at myndighederne skal begrunde, i hvilket omfang barnets udtalelser er anvendt. Derfor er det en slags garanti for, at barnet er blevet hørt i den konkrete sag.

I sammenhæng med det tidligere afsnit om hvorvidt børn er parter, ses en nær sammenhæng med børnekonventionens art. 12. I afsnittet om børns partsrettigheder blev det omtalt, at praksis i dag er mere tilbøjelige til, at lade børn udøve deres partsbeføjelser på egen hånd. Jon Andersen skriver om tilknytningen mellem børns partsrettigheder og børnekonventionens art. 12: *"Det vil stemme bedst med intentionerne i*

⁶⁰ "Ikke rigtig voksne", side 82.

⁶¹ "Ikke rigtig voksne", side 88.

⁶² "Ikke rigtig voksne", side 83.

*denne bestemmelse, hvis børn ikke begrænses unødigt i deres muligheder for selv at udøve partsrettigheder.*⁶³ Hvis forpligtelserne i børnekonventionens art. 12 skal opfyldes på tilstrækkelig vis, kan man derfor konkludere at det er mest hensigtsmæssigt, at lade børn udøve egne partsbeføjelser i det omfang det er muligt. Hvorvidt det er muligt, bør især være af hensyn til det konkrete barns alder og modenhed. Jon Andersen mener altså, at børn ikke bør begrænses i, at udøve egne partsbeføjelser uden væsentlige grunde taler herfor.

3.3 Børns rettigheder ifølge serviceloven

Serviceloven har i et vidt udstræk bestemmelse, som giver myndighederne mulighed for, at iværksætte foranstaltninger i tilfælde, hvor der opleves udfordringer i forhold til børn og unge. Disse foranstaltninger vil typisk blive iværksat efter, at der er foretaget en børnefaglig undersøgelse efter servicelovens § 50.

Den børnefaglige undersøgelse går som helhed ud på, at undersøge hvori barnets udfordringer opstår. Undersøgelsen sigter blandt andet, at belyse barnets hjemlige forhold, institution og skole, sundhedsforhold og barnets generelle udvikling og trivsel. Hvis kommunen i den børnefaglige undersøgelse kommer frem til, at barnet har udfordringer, kan der indsættes foranstaltninger for at sikre barnets udvikling på baggrund af en handleplan. Handleplanen kan beskrives som et mål for, hvad de indsatte foranstaltninger skal bibringe af forbedringer. Når kommunen behandler og træffer afgørelse i sager efter serviceloven, har børn også visse rettigheder som fx ret til advokatbistand, at blive hørt og inddraget samt ret til at klage. Særligt kapitel 11 er relevant i forhold til børn og unge, da det er her man finder lovhjemlen, som pålægger myndighederne at give særlig støtte til de børn og deres familier med særlige udfordringer.

Barnets ret til at blive hørt og inddraget har hjemmel i servicelovens § 48 og kan på mange punkter ligne hjemlen i børnekonventionens art. 12. Ordlyden af de to bestemmelser er dog forskellig, da servicelovens § 48 direkte foreskriver, at der skal ske samtale med barnet førend der kan træffes afgørelse efter de i lovhjemlen angivne bestemmelser. Samtalen kan finde sted uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, hvis barnets bedste taler herfor. Barnets bedste fremkommer også i børnekonventionens art. 3 som foreskriver barnets tarv.

Servicelovens § 48, stk. 2 foreskriver endvidere, at samtalen kan undlades såfremt barnets alder og modenhed taler herfor. Såfremt der ikke gennemføres en børnesamtale i den konkrete sag, skal barnets synspunkter søges tilvejebragt på anden vis. Ordlyden heraf minder derfor i høj grad om den, som foreskrives i børnekonventionens art. 12.

⁶³ Andersen, Socialforvaltningsret, side 250.

Børns vilkår behandler også disse bestemmelser og skriver: *"Forvaltningen skal lægge vægt på, hvad barnet mener – uanset alder. Dette skal dog ikke forstås som det er barnet, der bestemmer, men som at barnets synspunkter skal tillægges vægt afhængig af barnets alder. Jo ældre barnet er, jo større indsigt og dermed medbestemmelse vedrørende egne forhold skal han/hun have.⁶⁴"* Barnets alder og modenhed har derfor stor betydning i forhold til, hvor meget vægt barnets udtalelser og ønsker skal pålægges ved en efterfølgende afgørelse. Vurderingen af, hvorvidt barnet er moden til at kunne forstå sagens omfang og eventuelle konsekvenser, må bygge på en skønsmæssig vurdering. Udgangspunktet er at barnets udtalelser under alle omstændigheder har indflydelse på myndighedens afgørelse. Barnet skal dog ikke kunne afgøre sine forhold ene og alene. Myndigheden er derfor nødsaget til også, at se på sagens øvrige omstændigheder.

Serviceoven hjemler også børns ret til en bisidder jf. § 48 a og desuden retten til advokatbistand jf. § 72. Disse rettigheder står hinanden nært, da der i begge tilfælde er tale om barnets mulighed for, at lade sig bistå af en person. Derimod er der stor forskel på hvornår barnet har ret til advokatbistand i forhold til en bisidder.

Retten til en bisidder efter servicelovens § 48 a, stk. 1 giver barnet mulighed for, at lade sig bistå af en anden person under sager, som behandles efter serviceloven. Bisidderen kan som udgangspunkt være hvem som helst efter barnets valg. En konkret bisidder kan dog nægtes såfremt myndigheden vurderer, at den konkrete bisidder vil varetage andre interesser end barnets, jf. servicelovens § 48 a, stk. 2. Myndigheden har desuden også hjemmel til at udelukke en bisidder helt fra et møde efter servicelovens § 48 a, stk. 3, hvis det skønnes, at barnets ønsker og meninger ikke vil kunne belyses ved den konkrete bisidders tilstedeværelse. Dette kan fx komme på tale i tilfælde, hvor barnet vælger en forælder eller anden nært beslægtet. Dette kan som tidligere nævnt indebære en interessekonflikt. Desuden stilles der krav om, at bisidderen skal være fyldt 15 år, jf. servicelovens § 48 a, stk. 4.

Advokatbistand jf. servicelovens § 72 er særligt relevant i sager, hvor der er tale om tvang. Det vil sige i situationer, hvor barnet eller forældremyndighedsindehaveren ikke samtykker til myndighedernes indgriben. Forældremyndighedsindehaveren og den unge, som er fyldt 12 år, skal af kommunen tilbydes gratis advokatbistand i sager som fx tvangsanbringelse, tvangsundersøgelse, afbrydelse af kontakt til forældrene, eller ved ændring af det sted, hvor barnet er anbragt.

Da tvangsmæssige sager generelt er meget indgribende, i forhold til den enkeltes privatliv, er det retssikkerhedsmæssigt mest korrekt, at disse personer får mulighed for, at lade sig bistå af en advokat. Igen kan det siges, at myndigheden er den store som har mulighederne og beføjelserne til at gribe ind, hvorfor borgerens rettigheder også bør beskyttes ud fra hensynet til borgerens retssikkerhed.

⁶⁴ "Børns sociale rettigheder", side 5.

Retten til at klage skal findes i servicelovens § 167 som hjemler, at visse sociale afgørelser kan påklages til ankestyrelsen af den unge, som er fyldt 12 år. Der kan fx være tale om klager over hjemgivelse, samvær og kontakt, eller valget af anbringelsessted. Såfremt den unge vælger at klage, skal klagen indbringes for den myndighed, som har afsagt afgørelsen. Jon Andersen skriver i denne sammenhæng: *"Når klagen er modtaget hos førsteinstansen, skal denne genvurdere den afgørelse der klages over. (...) Hvis klageren efter genvurderingen får fuldt ud medhold, sendes der en ny afgørelse til klageren."*⁶⁵ Kommunen vil i denne sammenhæng være førsteinstans, mens Ankestyrelsen er klageinstans. Klagen skal alligevel indgives til førsteinstansen, da denne skal have mulighed for at genoverveje den afgørelse, der er truffet. *"Hvis der kun gives ham delvist medhold, skal klageren inden 4 uger efter at have fået besked herom meddele, om han fastholder klagen. Fastholdes klagen, sender førsteinstansen inden 14 dage sagen til Ankestyrelsen (...). Hvis genvurderingen resulterer i, at afgørelsen ikke skal ændres, sendes genvurderingen med begrundelse til Ankestyrelsen (...)."*⁶⁶ Såfremt førsteinstansen kun giver delvist medhold ved genvurderingen, skal klageren efterfølgende tage stilling til, om han ønsker at fastholde klagen. Ønskes klagen fastholdt, skal førsteinstansen selv videregive sagen til Ankestyrelsen. Fastholder førsteinstansen sin afgørelse trods klagen, sender kommunen også selv sagen videre til behandling ved Ankestyrelsen.

Endnu en ret til at klage, skal findes i servicelovens § 168. Denne bestemmelse indeholder udelukkende bestemmelse angående afgørelser afsagt af børn- og ungeudvalget. Børn- og ungeudvalget anses som en instans i kommunalt regi, som behandler de sager der indebærer tvang. Udvalget kan derfor anses som en ekstra instans som er til for, at sikre retssikkerheden for barnet og forældremyndighedsindehaveren. Der er tale om sager, hvor kommunens tilstræbelser går imod barnets eller forældremyndighedsindehaverens ønske. Afgørelserne fra børn- og ungeudvalget er derfor særdeles indgribende og kan påklages til Ankestyrelsen. Børn- og ungeudvalgets afgørelser, skal dog ikke genvurderes, hvorfor disse afgørelser sendes direkte til Ankestyrelsen⁶⁷.

Servicelovens §§ 169 og 170 giver desuden hjemmel til, at Ankestyrelsens afgørelser kan indbringes for byretten, af forældremyndighedsindehaver eller den unge, som er fyldt 12 år.

Når børn anbringes efter serviceloven, opstår der i den forbindelse også nogle rettigheder. Børn har ret til som udgangspunkt, at blive anbragt samme sted som søskende, der også er anbragt udenfor hjemmet jf. servicelovens § 68 b, stk. 3. Det betyder, at medmindre barnets eller en andens søskendes forhold taler herfor, skal søskende anbringes samme sted. Derudover har anbragte børn og unge ret til samvær og kontakt til forældre og sit øvrige netværk jf. servicelovens § 71, stk. 1. Bestemmelser for samvær og kontakt, skal

⁶⁵ Andersen, Socialforvaltningsret, side 423.

⁶⁶ Andersen, Socialforvaltningsret, side 423.

⁶⁷ Andersen, Socialforvaltningsret, side 423.

træffes med udgangspunkt i barnets bedste. I den forbindelse har kommunen også pligt til, at hjælpe barnet eller den unge med at finde en støtteperson under anbringelsen, jf. servicelovens § 68 b, stk. 4. Typisk vil denne støtteperson findes i barnets, eller den unges allerede etablerede netværk.

Anbragte børn og unge har desuden ret til to årlige besøg på anbringelsesstedet, af en repræsentant fra kommunen jf. servicelovens § 70, stk. 2. Ved dette besøg skal sagsbehandleren have en samtale med barnet eller den unge, som belyser hvorvidt forholdene lever op til den handleplan der er udarbejdet. Desuden tages der i denne sammenhæng også stilling til, om den tidligere handleplan skal revideres.

Børn og unges muligheder for aktindsigt efter servicelovens § 73 vil blive behandlet i nedenstående kapitel, under afsnit 4.2.

4.0 Aktindsigt

4.1 Formålet samt betingelser for aktindsigt

Aktindsigt er som tidligere nævnt en mulighed for, at søge indsigt i de dokumenter som myndighederne ligger inde med i forbindelse med behandlingen af en sag. Muligheden for at søge aktindsigt er beskrevet i offentlighedsloven. Forvaltningsloven indeholder også bestemmelse om aktindsigt, dog kun for personer, som har partsstatus.

Formålet med, at kunne søge aktindsigt er, at man fra lovgivers side har ønsket åbenhed jf. offentlighedslovens § 1. Dette ønske bunder i, at man har ønsket at sikre retssikkerheden og tilliden i forhold til offentlige instanser. Offentlighedsloven finder anvendelse i forhold til alle myndigheder i den offentlige forvaltning jf. offentlighedslovens § 2. Herudover er offentlighedslovens bestemmelser også gældende for fx selvejende institutioner, fonde mv. jf. § 3. I princippet har offentlighedsloven virkning på alle selskaber, institutioner, foreninger osv. som har fået beføjelse til at træffe afgørelse på statens, regionens eller kommunernes vegne jf. offentlighedslovens § 5.

Offentlighedslovens § 7, stk. 1 foreskriver den generelle hovedregel om aktindsigt og lyder som følger:

Offentlighedslovens § 7, stk. 1: *"Enhver kan forlange at blive gjort bekendt med dokumenter, der er indgået til eller oprettet af en myndighed m.v. som led i administrativ sagsbehandling i forbindelse med dens virksomhed."*

Bestemmelsen angiver altså, at enhver har ret til at søge aktindsigt efter denne lovhjemmel. Om udtrykket enhver skrives: *"Udtrykket skal tages bogstaveligt. Såvel fysiske personer som juridiske personer (selskaber,*

organisationer, foreninger, myndighed m.fl.) er omfattet. Enhver er således enhver kvinde og enhver mand, ung som ældre, dansk som udenlandsk statsborger, med bopæl i riget, eller uden bopæl i riget.⁶⁸

Enhver har derfor mulighed for at søge aktindsigt i de dokumenter, som myndighederne er i besiddelse af. Desuden kan myndigheden ikke kræve, at ansøgeren har en særlig interesse i sagen som. Herom skrives følgende: *"Myndigheden kan ikke forlange, at personen har en særlig personlig og/eller økonomisk interesse i vedkommende sag.⁶⁹"* Efter offentlighedsloven kan myndighederne altså ikke stille de samme krav, som det er tilfældet efter forvaltningsloven. Hvilke dokumenter der er omfattet af aktindsigten er også behandlet i offentlighedslovens § 7, stk. 1 hvori det fremgår, at der udelukkende er dokumenter som er tilkommet eller oprettet af myndigheden. *"Det er derimod uden betydning, om dette dokument foreligger som et udkast, om dokumentet er behørigt journaliseret, eller om dokumentet endnu ikke er blevet lagt på den pågældende sag.⁷⁰"* Det har derfor ikke betydning, om der er læst korrektur på det pågældende dokument eller om dokumentet i det hele taget, er blevet pålagt den sag det omhandler. Det afgørende er, at myndighederne er i besiddelse af dokumentet. Selvfølgelig vil visse dokumenter også være fritaget fra aktindsigten, dog vil det: *"typisk kun være dokumenter, hvis indhold er myndighedens almindelige løbende administrative virksomhed helt uvedkommende, der vil kunne undtages fra aktindsigt.⁷¹"* Der skal i denne sammenhæng være tale om dokumenter, som for myndighedens egen administration vil være uinteressante førend de kan fritages for aktindsigt. Ud fra dette kan man også konkludere, at aktindsigtsbegrebet og indholdet heraf er bredt. Det må trods alt være en meget lille del af myndighedernes dokumenter, som ikke skal anvendes i den administrative virksomhed.

Offentlighedslovens § 7, stk. 2 foreskriver at retten til aktindsigt gælder alle dokumenter, som berører den konkrete sag. For at kunne iagttage betydningen af denne bestemmelse, er det nødvendigt kort at redegøre for, hvad et dokument indebærer. *"Med begrebet "dokument" sigter loven selvfølgelig i første række til skriftligt formulerede tilkendegivelse på papir, men begrebet omfatter også tegninger, kort, fotografier, lydånd, mikrofilm, videobånd og modeller, i det omfang disse aktstykker dokumenterer en eller anden meddelelse og dermed indgår eller kan indgå som et led i den administrative sagsbehandling.⁷²"* Et dokument kan derfor i princippet være hvad som helst i lovens forstand, det afgørende er, om dokumentet kan indgå som en del af sagsbehandlingen.

⁶⁸ Den kommenterede offentlighedslov, side 31.

⁶⁹ Den kommenterede offentlighedslov, side 31.

⁷⁰ Den kommenterede offentlighedslov, side 32.

⁷¹ Den kommenterede offentlighedslov, side 36, jf. Offentlighedskommissionens Betænkning, bind 1, side 330.

⁷² Den kommenterede offentlighedslov, side 37.

Retten til aktindsigt efter stk. 2 i et dokument, som er afsendt af myndigheden gælder dog først fra dagen efter afsendelsen af dokumentet jf. offentlighedslovens § 7, stk. 3. Der citeres: *"Når der er tale om et dokument, der er oprettet af myndigheden, er udgangspunktet, at retten til aktindsigt i dette dokument eksisterer fra det tidspunkt, hvor dokumentet er færdiggjort (og dermed ikke længere kan betragtes som et internt arbejdsdokument)."*⁷³ Heraf fremgår altså direkte, at interne arbejdsdokumenter ikke er omfattet af aktindsigten da disse som udgangspunkt endnu ikke eksisterer. Årsagen hertil skal som hovedregel findes hos modtageren, da modtageren: *(...) bør have mulighed for at gøre sig bekendt med indholdet af dokumentet, før dokumentet stilles til rådighed for enhver.*⁷⁴ Dette udgangspunkt er en undtagelse til bestemmelsen i offentlighedslovens § 7, stk. 2, nr. 1 som hjemler, at samtlige dokumenter er en del af aktindsigten. Hensynet til modtageren vægter i denne situation højere, da det også skal være muligt for modtageren at gøre sig bekendt med dokumentets indhold. Dette kan være vanskeligt i tilfælde, hvor der er tale om et halvfærdigt stykke arbejde.

Egenacces er en betegnelse for at søge aktindsigt i dokumenter, som vedrører ansøgeren personligt. Muligheden for egenacces vedrører de personer, som i en sag ikke kan anses som værende parter, og derfor ikke kan søge aktindsigt efter forvaltningslovens bestemmelser. Egenacces har hjemmel i offentlighedslovens § 8. Personlige oplysninger kan fx være: *"navn, adresse, civilstand, økonomiske forhold (...)."*⁷⁵ Loven angiver ikke en nærmere bestemt definition af, hvad de personlige oplysninger indebærer. Generelt må det antages, at der er tale om samtlige forhold hvori ansøgeren indgår i sagsbehandlingen. Bestemmelsens indhold angiver dog også nogle undtagelser hvori der ikke tildeles aktindsigt til trods for ansøgerens personlige oplysninger. I den forbindelse er der tale om dokumenter, som er undtaget aktindsigten, som fx: *"interne arbejdsdokumenter, i særlige kvalificerede dokumenter (...) og i de fortrolige oplysninger, der ud fra særlige hensyn via særlovgivningen er beskyttede."*⁷⁶ Såfremt der er tale om interne arbejdsdokumenter er disse fritaget for aktindsigten. En lovhjemmel i særlovgivningen kan også fritage dokumenter fra aktindsigt. Det ses også, at retten til egenacces indskrænkes i tilfælde, hvor fx statens sikkerhed eller vidner i forbindelse med strafforfølgning skal beskyttes⁷⁷. Desuden kan forhold med "afgørende vægt" også tale mod retten til egenacces, herom skrives: *" (...) adgangen til at udtage oplysninger fra personens egen acces er ganske snæver, og at denne afgørelse skal træffes efter en konkret afvejning i det enkelte tilfælde."*⁷⁸

⁷³ Den kommenterede offentlighedslov, side 38.

⁷⁴ Den kommenterede offentlighedslov, side 39.

⁷⁵ Den kommenterede offentlighedslov, side 40.

⁷⁶ Den kommenterede offentlighedslov, side 40.

⁷⁷ Den kommenterede offentlighedslov, side 41.

⁷⁸ Den kommenterede offentlighedslov, side 41.

Myndighedernes muligheder for at udelukke dokumenter fra retten til egenaces er derfor indskrænkede og vurderingen her fra afvejes ud fra et skøn i forhold til det konkrete tilfælde. Udgangspunktet må dog være, at det generelt er svært at argumentere for, at et dokument ikke er en del af aktindsigten som er indeholdt i bestemmelsen om egenaces.

For at kunne søge aktindsigt efter offentlighedslovens §§ 7 og 8 kræver det, at myndighederne kan fastsætte hvilken sag, der søges aktindsigt i. Dette kaldes i populær tale identifikationskravet og har hjemmel i offentlighedslovens § 9. Bestemmelsen i § 9, stk. 1, nr. 1 stiller direkte krav om, at ansøgeren skal angive de oplysninger, som er nødvendigt for at kunne identificere sagen. Dog kan myndigheden som udgangspunkt ikke stille krav om, at den pågældende ansøger identificerer sig, herom angives: *"Når adgangen til aktindsigt efter offentlighedslovens § 7 tilkommer "enhver", kan myndigheden heller ikke møde den, der henvender sig med en anmodning, med et modkrav om, at vedkommende skal identificere sig. Et sådant modkrav kan dog stilles, når vedkommende ønsker aktindsigt i egne oplysninger (...)."*⁷⁹ Myndighederne har altså ikke krav på, at ansøgeren identificerer sig i forbindelse med ansøgningen medmindre, at der søges indsigt i personlige oplysninger efter bestemmelsen om egenaces i offentlighedslovens § 8. Muligheden for at søge aktindsigt tilkommer alle, hvorfor ansøger ej heller er forpligtet til at afgive bestemte oplysninger i forbindelse med ansøgningen. Naturligvis er ansøgeren nødsaget til, at afgive oplysninger om sin identitet når der søges om aktindsigt i dokumenter, med personlige oplysninger.

Offentlighedsloven indeholder som tidligere nævnt også bestemmelse om sager, som er fritaget aktindsigten. Disse undtagelser har lovhjemmel i offentlighedslovens §§ 19-22, hvori § 19 tager udgangspunkt i sager indenfor strafferetsplejen. *"Når bestemmelsen bruger formuleringen "sager inden for strafferetsplejen", menes alle sager vedrørende gennemførelse af strafferetlige sanktioner, herunder også de sager, der efter en særlig lovhjemmel behandles af andre forvaltningsmyndigheder end politiet og anklagemyndigheden."*⁸⁰ Fritaget fra aktindsigt er sager indenfor strafferetsplejen og desuden de strafferetlige sanktioner. Det vil sige, at man ikke kan få aktindsigt i dokumenter, som fx vedrører politiets efterforskning. Offentlighedslovens § 20 omhandler fritagelse i forhold til lovgivning, i den forbindelse angives: *"Bestemmelsen omfatter alene sager vedrørende udarbejdelse af ny lovgivning."*⁸¹ Dokumenter udarbejdet i forbindelse med udfærdigelsen af ny lovgivning er derfor fritaget aktindsigt. Undtaget retten til aktindsigt er også sager om ansættelse eller forfremmelser i det offentlige jf. offentlighedslovens § 21 og til sidst er også kalendere undtaget fra aktindsigt

⁷⁹ Den kommenterede offentlighedslov, side 41.

⁸⁰ Den kommenterede offentlighedslov, side 75.

⁸¹ Den kommenterede offentlighedslov, side 77.

jf. offentlighedslovens § 22, hvori: *"Bestemmelsen har til formål at sikre, at en kalender kan bruges og vil blive brugt som et praktisk planlægningsredskab (...).⁸²"*

Endvidere findes også fritagelsen af interne dokumenter jf. offentlighedslovens § 23. Interne dokumenter har været nævnt i flere sammenhænge, hvorfor det også er vigtigt at komme med en definition af, hvad disse interne dokumenter indebærer. Angående interne dokumenter skrives: *"Efter offentlighedskommissionen er det afgørende for, om et dokument skal betragtes som et internt dokument "om dokumentet indeholder overvejelser af mere foreløbig karakter, eller om dokumentet – uanset at det foreligger i endelig form – tilsigter at tjene som grundlag for myndighedens interne beslutningsproces.⁸³"* Heraf kan det umiddelbart udledes, at dokumenter som er midlertidige eller under udarbejdelse som skal opfattes som værende interne dokumenter. Er der derimod tale om et dokument, som skal lægges til grund for en afgørelse, må der som udgangspunkt gives aktindsigt heri. Lovforslaget kommer med endnu et bud på en definition af begrebet, og skriver følgende: *"ethvert dokument, der udarbejdes af en myndighed, og som ikke afgives til udenforstående, har karakter af et internt dokument.⁸⁴"* Heraf fremgår meget naturligt, at interne dokumenter anvendes internt i forvaltningen. Dog fremkommer det også direkte, at dokumentet ikke afgives til udenforstående hvilket vil sige, at dokumentet ikke må videregives til andre, som står udenfor forvaltningen eller myndigheden.

Aktindsigt efter forvaltningsloven er som tidligere nævnt også en mulighed i det omfang, den pågældende ansøger har partsstatus. Forvaltningslovens kapitel 4, §§ 9-18 regulerer parters mulighed for aktindsigt. Særligt forvaltningslovens § 9 er relevant i denne sammenhæng, da denne bestemmelse regulerer hele retten til aktindsigt og lyder som følger:

Forvaltningslovens § 9, stk. 1: *"Den der er part i en sag, hvori der er eller vil blive truffet afgørelse af en forvaltningsmyndighed, kan forlange at blive gjort bekendt med sagens dokumenter."*

Ovenstående stykke af lovgivningen vidner om, at forvaltningslovens regler om aktindsigt er langt mere snævre end når man befinder sig i offentlighedsloven. Dette virker i grunden meget naturligt, da offentlighedsloven er meget bred og omfatter enhver, mens forvaltningsloven stiller om, at den pågældende ansøger er part i lige netop den sag, der søges aktindsigt i. I spørgsmålet om hvilke dokumenter der er en del af partsaktindsigten, anføres følgende: *"Der må således alt andet lige være en formodning for, at netop de dokumenter, der er journaliseret på en bestemt sag, også er omfattet af den særlige adgang til aktindsigt for*

⁸² Den kommenterede offentlighedslov, side 87.

⁸³ Den kommenterede offentlighedslov, side 89, jf. Retsudvalgets lovbetænkning af 28/5-2013.

⁸⁴ Lovforslag til offentlighedsloven, lovforslagets bemærkninger til § 23.

den, der er part i sagen.⁸⁵ Det klare udgangspunkt er derfor, at alle dokumenter som er tillagt den pågældende sag, er omfattet af partsaktindsigten som også står nævnt i lovens § 9, stk. 2.

Ligesom i offentlighedsloven har forvaltningslovens § 9 a også en bestemmelse omhandlende identifikationskravet. *"Heri ligger alene, at begæringen om partsaktindsigt skal indeholde sådanne oplysninger, at myndigheden gennem sine registre og journaler kan identificere den eller de pågældende sager eller dokumenter."*⁸⁶ Ligesom i offentlighedsloven, skal myndigheden altså blot kunne identificere sagen. Kravene i forvaltningsloven må dog siges at være en anelse strammere, da man ikke kan siges at kunne være anonym i samme omfang, som offentlighedsloven tillader det. Da man skal være part for at kunne få aktindsigt efter forvaltningsloven, er man også nødsaget til at oplyse sin identitet ved ansøgningen.

Forvaltningsloven hjemler også princippet om meroffentlighed, som betegner myndighedernes mulighed for, at tildele aktindsigt i videre forstand end hvad forvaltningsloven hjemler. *"Med forvaltningslovens § 10 fastsættes således, at en forvaltningsmyndighed i forbindelse med behandlingen af en anmodning om aktindsigt i dokumenter og oplysninger, der er undtaget fra aktindsigt, har pligt til at overveje, om der kan gives aktindsigt heri efter meroffentlighedsprincippet."*⁸⁷ Myndigheden får derfor mulighed for, at give den enkelte part videre beføjelser end forvaltningsloven foreskriver. Formålet med meroffentlighed er: *"at lovfæstelsen af pligten til at overveje meroffentlighed vil bevirke en anden fremgangsmåde i forbindelse med behandlingen af aktindsigtsanmodninger, hvor forvaltningsmyndighederne først foretager en vurdering af, om der foreligger et reelt og sagligt behov for at undtage de pågældende dokumenter og oplysninger fra aktindsigt."*⁸⁸ Lovgivers ønske har derfor været, at myndighederne i så lille et omfang som muligt skal fratage en part muligheden for aktindsigt. Denne bestemmelse giver anledning til, at de reelle hensyn til parten overvejes endnu engang. Offentlighedsloven har en tilsvarende bestemmelse, med hjemmel i lovens § 14.

Forvaltningslovens § 11 bestemmer, at sager om strafferetlig forfølgning ikke er omfattet af reglerne om aktindsigt. I grunden betyder dette blot, at en borger som strafforfølges ikke kan få aktindsigt i disse dokumenter, før sagen er afsluttet. En lignende bestemmelse findes også i offentlighedslovens § 19.

Undtagelsen af dokumenter i forhold til aktindsigt efter forvaltningsloven har lovhjemmel i lovens §§ 12-14. Forvaltningslovens § 12 hjemler, at retten til aktindsigt ikke omfatter interne arbejdsdokumenter. Denne bestemmelse findes også i en lignende form i offentlighedslovens § 23. I forbindelse med behandlingen af offentlighedslovens bestemmelse herom, blev det behandlet hvad et internt arbejdsdokument indebærer. Formålet med, at kunne undtage interne arbejdsdokumenter er: *"at sikre en beskyttelse af*

⁸⁵ Den kommenterede forvaltningslov, side 337.

⁸⁶ Den kommenterede forvaltningslov, side 356.

⁸⁷ Den kommenterede forvaltningslov, side 367.

⁸⁸ Den kommenterede forvaltningslov, side 367.

forvaltningsmyndighedernes interne beslutningsproces og de offentligt ansattes arbejdsvilkår derved, at de sikres adgang til på en fri og formløs måde at foretage deres overvejelser og udføre det forberedende arbejde uden det pres, som en eventuel senere offentliggørelse af ufærdige eller foreløbige overvejelser kan udgøre.⁸⁹ Perspektivet i ovenstående er altså, at give myndighederne ro til at kunne træffe deres afgørelser på et sagligt grundlag uden, at ufærdige dokumenter sendes i omløb. Desuden kan der som ved offentlighedslovens bestemmelse herom også være noget retssikkerhedsmæssigt i, at der ikke sendes ufærdige afgørelser ud til den enkelte i forbindelse med aktindsigten. Ufærdige dokumenter vil også kunne være medvirkende til misforståelser og desuden, at der for modtageren kan opstå tvivl om myndighedernes afgørelse. Bestemmelserne i offentlighedslovens § 13 angiver dog en form for undtagelse til ovenstående. Denne lovbestemmelse angiver, at uanset bestemmelserne i § 12 omfatter retten til aktindsigt interne arbejdsdokumenter i sin endelige form. Det vil i princippet sige, at når det interne dokument befinder sig i sin færdige udformning, er det omfattet af aktindsigten. Offentlighedslovens pendant hertil må findes i lovens § 26.

I forhold til lovgivningen omhandlende aktindsigt, har offentlighedsloven og forvaltningsloven meget tilfælles da bestemmelserne i vidt omfang har mange ligheder. Derimod findes der også punkter, hvor lovgivningerne i høj grad adskilles. Den mest synlige adskillelse må dog bestå i kravene for anvendelsen, hvori offentlighedsloven er langt bredere og dækker en langt større andel af personer. Desuden er kravene til aktindsigt efter offentlighedsloven heller ikke så strikse, som det ses i forvaltningsloven. Generelt stilles der mange krav, førend man får partsstatus og derved kan opnå aktindsigt efter forvaltningsloven. Offentlighedsloven stiller derimod få krav til ansøgeren, de ses dog fx i forbindelse med egenaces hvori ansøgeren kan blive nødsaget til at identificere sig. Et krav ses også i forhold til identifikationskravet hvori ansøgeren pålægges at kunne give information, så myndighederne kan identificere hvilken sag der ønskes aktindsigt i. Dog er der her tale om krav som er nødvendige for, at myndighederne kan udføre deres forpligtelse efter offentlighedsloven.

Offentlighedsloven og forvaltningsloven har endnu en forskel som er vigtig at nævne. Bønsing skriver i den forbindelse: *"Parters aktindsigt er reguleret i forvaltningsloven. Denne er begrænset til partsrettigheder og gælder kun i afgørelsessager.⁹⁰"* Partens ret til aktindsigt efter forvaltningslovens bestemmelser angår udelukkende afgørelsessager, hvorimod: *"Offentlighedsloven er ikke begrænset til afgørelsessager (...).⁹¹"*

⁸⁹ Den kommenterede forvaltningslov, side 387.

⁹⁰ Bønsing, side 192.

⁹¹ Bønsing, side 192.

4.2 Børns aktindsigt jf. offentlighedsloven og forvaltningsloven

Børns mulighed for aktindsigt er ikke direkte beskrevet i hverken offentlighedsloven eller forvaltningsloven, hvorfor man er nødsaget til at se på lovgivers forarbejder og hvilken praksis der befinder sig på området.

Offentlighedskommissionen har afgivet en betænkning i forbindelse med tilblivelsen af offentlighedsloven, hvori børns ret til aktindsigt efter denne lov også er blevet berørt. Heraf fremgår: *”For så vidt angår spørgsmålet om aktindsigt for børn og unge under 18 år finder kommissionen anledning til at fremhæve, at der kun i helt særlige tilfælde bør nægtes unge mellem 15 og 18 år adgang til at benytte offentlighedsloven med henvisning til den pågældendes alder.”*⁹² Derfor er der i forarbejderne direkte angivet, at børn mellem 15 og 18 år som hovedregel skal kunne benytte offentlighedslovens bestemmelser til at opnå aktindsigt på egen hånd selvom, de fortsat er underlagt forældremyndighed.

Netop unge, som er fyldt 15 år er i flere sammenhænge blevet tillagt en form for selvbestemmelsesret. Eksempelvis: *”følger det af sundhedslovens § 17, stk. 3, at en patient, der er fyldt 15 år, er berettiget til aktindsigt (...).”*⁹³ Kommissionen har derfor valgt, at anvende sammenlignelige områder til at fastslå, i hvilket omfang 15-18-årige skal have adgang til aktindsigt. Netop sundhedsloven har i denne sammenhæng en direkte lovhjemmel til, at unge som er fyldt 15 år kan kræve aktindsigt.

Vedrørende børn og unge under 15 år, fremkommer betænkningen også med et synspunkt herom. *”For så vidt angår børn under 15 år vil spørgsmålet om, hvorvidt barnet kan benytte offentlighedsloven afhænge af, om barnet har den fornødne modenhed til at forstå, hvad aktindsigt i de pågældende dokumenter indebærer. Det vil efter kommissionens opfattelse i langt de fleste tilfælde være helt ubetænkeligt at give aktindsigt til et barn, der er mellem 12 og 15 år, da det i almindelighed må antages at kunne forstå, hvad aktindsigten indebærer.”*⁹⁴ Ifølge kommissionens synspunkter, vil børn mellem 12 og 15 år også som hovedregel kunne få aktindsigt efter offentlighedslovens bestemmelser da det vurderes, at denne aldersgruppe kan gennemskue hvad aktindsigten indebærer.

Børn under 12 år berøres også i ovenstående, da der skrives, at barnets mulighed for at benytte offentlighedsloven må bero på en vurdering af, om barnet har den fornødne modenhed til at kunne forstå, hvad dokumenterne indebærer. I sammenhæng hermed, kan der i høj grad stilles spørgsmålstejn ved, om barnets ret til aktindsigt efter offentlighedsloven kan begrænses idet, at den pågældende ansøger som hovedregel ikke er forpligtet til at angive sin identitet og dermed også sin alder. Aktindsigt efter offentlighedsloven må derfor i høj grad bero på, i hvilket omfang barnet er modent til at kunne søge

⁹² Betænkning til offentlighedsloven, bind 1, side 393.

⁹³ Betænkning til offentlighedsloven, bind 1, side 394.

⁹⁴ Betænkning til offentlighedsloven, bind 1, side 394.

aktindsigten på egen hånd. Barnet skal i det konkrete tilfælde også været modent til at kunne forstå, hvad dokumenternes indhold betyder.

Muligheden for børns aktindsigt efter forvaltningslovens bestemmelser, må i høj grad også bygge på vurderingen af, i hvilket omfang børn anses som værende parter. Da aktindsigt efter forvaltningsloven kun kan komme på tale for parter, må det først vurderes, om barnet kan anses som værende part i den konkrete sag.

I kapitlet om hvorvidt børn er parter (afsnit 2.3) fremkom det, at børn og unge skal opfylde de samme krav som voksne, for at kunne blive part. Dog fremkom spørgsmålet om, i hvilket omfang de på lige fod med voksne kan udøve disse beføjelser på egen hånd. Den klare hovedregel er her, at forældremyndighedsindehaveren udfører partsbeføjelserne, selvom den mindreårige har partsstatus.

En givet særlovgivning kan dog hjemle en anden retstilstand, hvor barnet direkte gives beføjelse til selv at varetage sine rettigheder. Dette ses eksempelvis i servicelovens § 73. Efter servicelovens § 73 kan børn og unge som er fyldt 12 år, selv søge aktindsigt efter forvaltningslovens bestemmelse herom. Lovhjemlen er dog kun gældende for de sagstyper, der står nævnt i servicelovens § 72. De nævnte sagstyper indebærer tvang, hvorfor der er tale om en myndigheds indgriben mod borgerens vilje. I disse mere alvorlige sager, er børn og unge som er fyldt 12 år, altså tildelt den beføjelse at kunne søge aktindsigt uden forældremyndighedsindehaverens medvirken.

Samtidigt blev der i ovenstående afsnit om hvorvidt børn er parter også redegjort for Jon Andersens synspunkt om, at børn og unge i praksis anses at kunne varetage egne partsbeføjelser som 15-årig. Jon Andersen vil endda heller ikke udelukke, at de 12-15-årige kan varetage egne beføjelser såfremt barnets eller den unges modenhed taler herfor.

Fra praksis var civilstyrelsens afgørelse om en 17-årig, som tildeltes at kunne udføre egne partsbeføjelser. Ud fra disse parametre, fremkom konklusionen om, at man i praksis måske bliver mere tilbøjelig til at lade unge udføre beføjelserne selv såfremt deres modenhed taler herfor.

Det klare udgangspunkt for aktindsigt for mindreårige må i denne sammenhæng vurderes ud fra, i hvilket omfang barnet anses at kunne udføre egne partsbeføjelser. Den kommenterede forvaltningslov angiver: *"(...) at der ikke kan opstilles nogen almindelige regel om alderskrav for parten, og at spørgsmålet i mangel af særlig regulering i særlovgivningen må løses ud fra overvejelser af, om en ansøger på det pågældende*

alderstrin normalt vil besidde den modenhed, som på det givne sagsområde er nødvendig for at overskue konsekvenserne (...).⁹⁵

Ud fra overvejelserne om den manglende lovgivning på området, må udgangspunkt dermed være, at man i disse sager foretager en konkret vurdering af, om barnet har den fornødne alder og modenhed til at kunne forstå sagsområdet og konsekvenserne heraf. Heraf indgår muligheden for aktindsigt også, da den mindreårige skal kunne søge aktindsigten men dernæst også kunne forstå, hvad de udleverede dokumenter indebærer af rettigheder. Helt konkret herom skrives: *”Sammenfattende må afgørelsen af, om barnet eller den unge over for forvaltningen kan optræde på egen hånd – for så vidt andet ikke er bestemt i vedkommende lovgivning – træffes på grundlag af et samlet skøn over sagsforholdets karakter og betydning for barnet eller den unge, barnets eller den unges alder og modenhed, og den praksis, der hidtil har været fulgt af myndigheden.⁹⁶”*

Konklusionen heraf bliver derfor, at såfremt der ikke findes en særskilt hjemmel i særlovgivningen, er barnets mulighed for aktindsigt efter forvaltningsloven som udgangspunkt pålagt forældremyndighedsindehaveren. Myndighederne kan dog foretage et konkret skøn hvori barnet kan gives mulighed for at udføre egne beføjelser såfremt barnets alder og modenhed anses at kunne forstå konsekvenserne heraf.

4.3 Klagerettigheder og aktindsigt

I forbindelse med ansøgningen om aktindsigt i en konkret sag kan det forekomme, at myndighederne vurderer at den konkrete person ikke skal have adgang aktindsigt. Derved fremkommer muligheden for, at påklage afgørelser i forbindelse med spørgsmål om aktindsigt.

Afgørelser om aktindsigt efter offentlighedsloven kan påklages til den myndighed, som er øverste klageinstans for den myndighed, som træffer afgørelsen jf. offentlighedslovens § 37, stk. 1. Såfremt man ønsker at klage over en afgørelse om aktindsigt, skal klages fremsendes til den myndighed, som har truffet afgørelse jf. offentlighedslovens § 37, stk. 2. Herefter skal myndigheden beslutte, om afgørelsen fastholdes. Fastholdes afgørelsen, sender myndigheden selv klagen videre til klageinstansen. Efter offentlighedslovens § 39 kan sagsbehandlingstiden endvidere påklages direkte til klageinstansen såfremt denne overstiger 14 dage.

Forvaltningslovens § 16, stk. 1 foreskriver, at afgørelser om aktindsigt skal træffes af den myndighed, som også har beføjelse til at træffe endelig afgørelse i den konkrete sag. Det betyder, at såfremt kommunen har den endelige kompetence til at træffe afgørelse i sagen, er det også kommunen som skal varetage spørgsmålet om aktindsigt. Spørgsmål om aktindsigt efter forvaltningsloven skal som udgangspunkt

⁹⁵ Den kommenterede forvaltningslov, side 299.

⁹⁶ Den kommenterede forvaltningslov, side 300.

behandles indenfor 7 arbejdsdage jf. forvaltningslovens § 16, stk. 2. Afgørelser i forhold til partsaktindsigt kan påklages til den myndighed, som er klageinstans for den myndighed der har truffet afgørelsen jf. forvaltningslovens § 16, stk. 4. Hvis man i dette tilfælde vælger eksemplet om, at kommunen træffer afgørelse om aktindsigt, vil ankestyrelsen være klageinstans. Forvaltningslovens § 16, stk. 4 indeholder derfor lovhjemmel til, at afgørelser omhandlende partsaktindsigt kan påklages til rekursmyndigheden for den myndighed, der har truffet afgørelsen.

I forbindelse med muligheden for, at kunne påklage afgørelser om aktindsigt, er det også vigtigt at nævne klager overfor andre af myndighedernes afgørelser. Afgørelser efter forvaltningslovens bestemmelser, kan påklages efter forvaltningslovens § 25.

Klageadgangen for børn må i denne forbindelse også være forbundet med, i hvilket omfang barnet ellers har haft adgang til at udøve egne rettigheder og beføjelser. Serviceloven har i forbindelse med børns klagebeføjelser valgt, at give den unge som er fyldt 12 år en særlig ret til selv at klage over bestemte afgørelser jf. servicelovens §§ 167 og 168.

I forbindelse med muligheden for at klage, tilkommer spørgsmålet om, hvordan kan man klage uden at kende sagens akter. Ud fra den tanke kan man konkludere, at muligheden for at klage og adgangen til aktindsigt er to begreber, som er særdeles afhængige af hinanden. Derfor kan det diskuteres i praksis, om det er hensigtsmæssigt at lade borgeren klage over en afgørelse, hvis borgeren ikke har haft adgang til aktindsigt ud fra to hensyn. Først, at borgeren ikke er bekendt med, på hvilket grundlag myndigheden har truffet afgørelse og dernæst, at borgeren ikke har haft mulighed for, at korrigere eventuelle fejl og mangler i det materiale, hvoraf myndigheden træffer afgørelse.

5.0 Konklusion

I forbindelse med behandlingen af børns rettigheder, herunder partsstatus og aktindsigt er jeg ved hjælp af de angivne teoretikere og den sparsomme praksis kommet frem til, at partsstatusen er afhængig af flere begreber. Hvorvidt man kan anses som part afhænger af, om interessen er direkte, væsentlig og individuel. I praksis betyder det, at man ikke bliver part udelukkende på baggrund af en personlig interesse i sagen. Desuden har det været diskuteret, om partsstatusen kan videregives til en anden person. Dette kan være relevant i forhold til børn, som endnu ikke er modne til at kunne varetage egne beføjelser. Konklusionen heraf er, at partsstatusen er personlig og derved ikke kan videregives til en anden. Derimod kan en part lade sig repræsentere af en anden ved fuldmagt.

Partsstatusen indebærer flere rettigheder, som populært går under betegnelsen garantiforskrifter. Garantiforskrifterne er med til at sikre en korrekt sagsbehandling samt borgerens retssikkerhedsmæssige rettigheder. I den forbindelse får parten mulighed for at søge aktindsigt. Desuden skal afgørelser til ugunst for parten begrundes samt der skal foretages partshøring hvilket giver parten mulighed for, at komme med egne indvendinger til myndighedernes behandling. Inhabilitet er også en vigtig del af garantiforskrifterne da dette indebærer, at sagsbehandleren ikke må have interesse i sagens udfald.

Ved tilsidesættelse af disse garantiforskrifter kan afgørelsen erklæres ugyldig hvilket betyder, at sagen kan hjemsendes til ny behandling. Dette så man tydeligt i praksis i både sagen omhandlende sygeplejerskens afskedigelse (U1999.1337) samt ved sagen om den mindreårige, der blev tildelt at kunne udføre egne beføjelser (TFA2006.357/3). I begge sager blev det påtalt, at garantiforskrifterne ikke var overholdt.

Begrebet "officialprincippet" fremkom også under behandlingen, og vidner om, at vi i dansk ret også har begreber, som er skabt gennem praksis. Netop dette begreb har ikke lov hjemmel, men er praksisskabt. "Officialprincippet" anses som en undersøgelsespligt, som myndighederne er underlagt således, at sagens oplysning er tilstrækkelig. Mulighederne for partshøring fandtes desuden, at stå i nær kontrast til "officialprincippet" da begge principper indebærer, at oplyse sagen.

Ud fra ovenstående konklusioner fremkom spørgsmålet om, i hvilket omfang børn anses som værende parter. Adskillelsen af begreberne partsstatus og partshabilitet fandtes i den forbindelse, at have stor betydning. Heraf er konklusionen, at børn på lige fod med voksne kan have partsstatus. Derimod fandtes børn ikke, at være partshabile som voksne er det. Det klare udgangspunkt er, at børn sagtens kan være parter, men at forældremyndighedsindehaveren må udføre partsbeføjelserne i barnets interesse.

I forbindelse hermed blev der dog også lagt op til en diskussion af, hvorvidt vi i dansk praksis bevæger os mod at børn i videre omfang kan udøve egne beføjelser. Flere teoretikere kom i den forbindelse med et udgangspunkt om, at børn som er fyldt 15 år som udgangspunkt må kunne udføre egne beføjelser i praksis.

Kontrasten hertil findes i forældreansvarsloven, som angiver de rettigheder og forpligtelser, man som forældremyndighedsindehaver er underlagt. Forældreansvarslovens bestemmelser bakker op om princippet om, at forældremyndighedsindehaveren udfører partsbeføjelserne i barnets interesse. I sammenhæng hermed konkluderes det samtidigt, at barnets egne interesser skal belyses når en myndighed ønsker at træffe afgørelse. Dette kan ske enten ved en samtale med barnet eller ved, at en repræsentant for barnet udtaler sig på barnets vegne.

Ovenstående findes at stå i nær sammenhæng med barnets rettigheder efter serviceloven, hvori barnet blandt andet har ret til en bisidder. Ved sager af tvangsmæssig karakter, er barnets rettigheder yderligere udvidet, og indebærer fx at barnet skal tilbydes advokatbistand. Serviceloven indeholder også særlige rettigheder, for børn som er fyldt 12 år da de har ret til at klage i flere sammenhænge. Dette bakker op om synspunktet om, at børn i højere og højere grad tillægges, at kunne udføre egne beføjelser.

Barnets muligheder for aktindsigt belyses ud fra det tidligere anlagte synspunkt om, hvorvidt barnet anses som værende part. Særligt i forvaltningslovens bestemmelser om aktindsigt er det vigtigt først at afgøre, om barnet har partsstatus. Forvaltningslovens bestemmelser om aktindsigt finder ikke anvendelse såfremt barnet ikke har partsstatus. På den anden side fremkommer offentlighedslovens bestemmelser, som angiver en ret til aktindsigt for alle. Herved fremkommer spørgsmålet om, hvorvidt man kan nægte mindreårige aktindsigt, da man som udgangspunkt ikke er forpligtet til at afgive oplysninger om sin identitet. Derfor kan det konkluderes, at børns ret til aktindsigt efter offentlighedsloven i højere grad må bero på, i hvilket omfang barnet er modent til i praksis at søge aktindsigt.

Desuden kan der som udgangspunkt også stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt det er hensigtsmæssigt at kunne klage, hvis barnet ikke har adgang til aktindsigt. Derfor fremkommer der i forbindelse med behandlingen af børns sociale rettigheder også flere uafklarede retstilstande.

6.0 Perspektivering

6.1 Hvor er de uafklarede retstilstande?

I forbindelse med udarbejdelsen af denne afhandling, er der fremkommet flere forhold som kan ligge op til en diskussion af den nuværende lovgivning og praksis på området.

Ved behandlingens af hvorvidt børn er parter fremkom det, at børn anses som parter på lige fod med voksne. Det vil sige, at børn anses som parter i samme omfang som voksne hvis kriterierne herfor findes opfyldt. Derimod har barnet i teorien ikke samme mulighed for, at udøve beføjelserne. I den sammenhæng kan man stille spørgsmålstejn ved, hvorfor barnet skal anses som part, når udgangspunktet er, at barnet alligevel ikke kan udøve beføjelserne?

Under udarbejdelsen af kapitlet om aktindsigt fremkommer muligheden for aktindsigt efter offentlighedsloven. Offentlighedskommissionen angiver i den anledning, at det er svært at nægte børn mellem 15 og 18 år aktindsigt efter offentlighedsloven. I udgangspunktet kan dette virke meget naturligt, dog kan der stilles spørgsmålstejn ved hvordan yngre børn kan nægtes adgangen til aktindsigt når hovedreglen i offentlighedsloven er, at man ikke er forpligtet til at afgive oplysninger om identitet? Når man ikke er forpligtet til at afgive oplysninger om identitet, har myndighederne heller ikke viden om ansøgerens alder. Derved kan man sige, at der i højere grad bliver tale om hvornår et barn er modent til at kunne gennemskue, hvordan der i praksis søges aktindsigt efter offentlighedslovens bestemmelser.

Til sidst kan det også diskuteres, i hvilket omfang det er hensigtsmæssigt at have klageadgang hvis muligheden for aktindsigt ikke er udtrykkelig. I den sammenhæng kan man også spørge om, hvad man skal klage over hvis man ikke kender sagens akter. Derfor kan man argumentere for, at aktindsigt og klagebeføjelserne er afhængige af hinanden.

Disse uafklarede retstilstande kunne sammen med afhandlingen have fremstået mere alsidige og valide såfremt der havde været et større omfang af domme og afgørelser fra praksis. Dette har dog ikke været muligt, da praksis på området er særdeles sparsomt. Dernæst er børns partsstatus og mulighederne for aktindsigt heller ikke definitivt beskrevet i teorien.

6.2 Sammenlignelige områder

Afhandlingen tager sit afsæt i børns rettigheder på det sociale område, hvortil der også vil befinde sig sammenlignelige områder. I forbindelse med undersøgelsen af området nævnes igen og igen sundhedsområdet, som et område, hvor der i højere grad er taget stilling til børns rettigheder.

I relation hertil findes, at der er: *"(...) sket en udvikling fra beskyttelsesrettigheder til selvstændige rettigheder.⁹⁷"* Det vil sige, at udviklingen medfører at den enkelte borger i højere grad sættes i stand til, at foretage aktive valg hvor man muligvis tidligere har været mere tilbøjelig til, at lovgive ud fra beskyttelseshensyn. Netop om sundhedslovens § 17 angives: Efter sundhedslovens § 17 kan en patient, der er fyldt 15 år, som hovedregel selv give samtykke til behandling. Det bestemmes også, at en patient der er fyldt 15 år, er berettiget til aktindsigt efter sundhedslovens regler herom (...).⁹⁸ Barnet, som er fyldt 15 år er derfor givet selvstændige rettigheder i sundhedslovgivningen, hvorfor dette også er et område, som er interessant at sammenligne med. Desuden er muligheden for aktindsigt for den 15-årige direkte lovhjemlet, hvilket også kunne være interessant at behandle nærmere.

Sundhedsområdet er derfor et område, som også behandler mindreåriges rettigheder. Caroline Adolphsen har skrevet en afhandling udelukkende om mindreåriges retsstilling indenfor sundhedsvæsenet og kommer i den forbindelse med meget relevante betragtninger: *"Da den mindreårige fortsat er underlagt forældremyndighed, har forældremyndighedsindehaveren dog fortsat pligt til at drage omsorg for den mindreårige, hvorfor den pågældende i et eller andet omfang skal informeres og inddrages i spørgsmål vedrørende den pågældendes helbred.⁹⁹"* Selvom barnet er underlagt forældremyndighed, har forældremyndighedsindehaveren stadig pligt til, at inddrage barnet i beslutninger om dets sundhedstilstand og derved også i spørgsmålet om behandling. Endvidere angives: *"Den sundhedsretlige udvikling væk fra forældremyndighedsindehaveren som enekompetent er således ikke en enlig svale, men derimod udtryk for en generel samfundsudvikling. Det særlige i relation til sundhedsretten er imidlertid, at der er tale om en selvstændig ret for unge patienter til at samtykke og ikke alene en ret til at blive inddraget.¹⁰⁰"*

Caroline Adolphsen mener derfor, at samfundet i højere grad bevæger sig mod, at mindreårige anses som selvstændige individer og man derfor vil være mere tilbøjelig til, at tildele de mindreårige egne beføjelser. Hun mener især, at denne udvikling ses i sundhedsretten hvor man ikke længere blot stiller krav om den mindreåriges inddragelse, men derimod et reelt samtykke. Dette giver netop også den mindreårige mulighed for, at modsætte sig behandling.

Både i teorien og praksis lægges der derfor op til en diskussion af barnets rettigheder.

⁹⁷ "Ikke rigtig voksne", side 87.

⁹⁸ Den kommenterede forvaltningslov, side 298.

⁹⁹ Adolphsen, side 27.

¹⁰⁰ Adolphsen, side 28.

7.0 Litteratur- og domsliste

Love:

- Lovforslag til "Lov om offentlighed i forvaltningen", fremsat 7. februar 2013, af justitsminister Morten Bødskov.
- Offentlighedskommissionens betænkning om offentlighedsloven, betænkning nummer 1510 fra 2009.

Domme og afgørelser:

- U2000.2165Ø - afgørelse fra Østre Landsret.
- TFA2006.357/3 – afgørelse fra Civilstyrelsen.
- U1999.1337H – afgørelse fra Højesteret.

Litteratur:

- Jon Andersen, Socialforvaltningsret, 6. udgave, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 2016.
- Jon Andersen, Forvaltningsret, 9. udgave, Karnov Group, 2017.
- Niels Fenger, Forvaltningsloven med kommentarer, 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 2013.
- Sten Bønsing, Forvaltningsret – lærebog for statskundskab, 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 2016.
- Steen Rønsholdt, Forvaltningsret, 4. udgave, Karnov Group, 2014.
- Per Byrge Sørensen, Offentlighedsloven med kommentarer, 1. udgave, Dafolo, 2014.
- Stine Krone Christensen, Forældreansvarsloven med kommentarer, 2. udgave, Karnov Group, 2014.
- Caroline Adolphsen, Mindreåriges retsstilling i relation til behandling, 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 2013.

Artikler, tidsskrifter mv.:

- "At give børn ret", udarbejdet for Børns Vilkår af Trine Natasja Sindahl, cand.psych. og Ingrid Hartelius Dall, cand.jur.
 - https://bornsvilkar.dk/sites/default/files/at_give_boern_ret.pdf
- "Børns sociale rettigheder", udarbejdet af Børns Vilkår.
 - https://bornsvilkar.dk/sites/default/files/borns_sociale_rettigheder.pdf
- "Ikke rigtig voksne", af Professor og PH.D. Marianne Holdgaard, Adjunkt og PH.D Line Bune Juhl og PH.D og specialkonsulent Hanne Marie Motzfeldt, bragt i "Retfærd", årgang 35 2012, nr. 4/139.